

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Profesionālā bakalaura studiju programma
“Pirmsskolas un sākumskolas skolotājs”
5.kurss

MODESTA KRŪTAINE

**4-5 gadus vecu bērnu patstāvības sekmēšana
mākslinieciskajā darbībā**

Bakalaura darbs

Darba vadītājs

Docente
Akadēmiskais amats

Dr.paed
Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Dagnija Vigule
Vārds, uzvārds

Paraksts

KULDIGA 2022

Anotācija

Bakalaura darba tēma: “4-5 gadus vecu bērnu patstāvības sekmēšana mākslinieciskajā darbībā.” Bakalaura darba autors: Modesta Krūtaine. Bakalaura darba vadītājs: docente, Dr.paed Dagnija Vigule. Darba mērķis ir pētīt patstāvības sekmēšanu, 4-5 gadus veciem bērniem, mākslinieciskajā darbībā. Atslēgas vārdi: Patstāvība, 4-5 gadus veci bērni, pirmsskola, mākslinieciskā darbība. Darbs sastāv no ievada, 2 daļām, secinājumiem, priekšlikumiem un pielikumiem. Darba pirmajā daļā autore aplūkoja un analizēja pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas par 4-5 gadus vecu bērnu patstāvību, kā arī aplūkoja patstāvības sekmēšanu mākslinieciskajā darbībā. Darba otrajā nodaļā, tiek pētīta 4-5 gadus vecu bērnu patstāvība mākslinieciskajā darbībā un tās sekmēšanas iespējas. Ņemot vērā pētījumā iegūtos rezultātus, autore secina, ka hipotēze ir apstiprinājusies, 4-5 gadus vecu bērnu patstāvība tiek sekmēta, ja tiek nodrošināta piemērota vide bērnu darbībai, tiek piedāvāti jēgpilni uzdevumi, tiek atbalstītas bērnu intereses un vajadzības. Darbā izmantota novērošanas metode, izvirzīti 4 kritēriji bērna patstāvības izvērtēšanai, skolotājas un skolotāju palīgu anketēšana. Darbs sastāv no 51 lapaspusēm, 5 tabulām, 13 diagrammām, 17 attēliem, 4 pielikumiem, 33 izmantotiem literatūras avotiem.

Annotation

Title of the bachelor's work is "Encouragement of independence of 4-5-year-old children in artistic activities." Author of the Bachelor's work: Modesta Krūtaine. Supervisor of the bachelor's work: assistant professor, dr. paed Dagnija Vigule. The aim of the work is to study the promotion of independence in artistic activities of 4-5-year-old children. Key words: independence, 4-5-year-old children, preschool, artistic activity. The work consists of an introduction, 2 parts, conclusions, proposals and appendixes. In the first part of the work, the author looked at and analysed the findings of pedagogy and psychology scientists about the independence of 4-5-year-old children, and also looked at the promotion of independence in artistic activity. In the second chapter of the work, the independence of 4-5-year-old children in artistic activity and the possibilities of its promotion are studied. Taking into account the results of the research, the author concludes that the hypotheses has been confirmed that of 4-5-year-old children are promoted if appropriate environment for children's activities are ensured, meaningful tasks are offered, and children's interests and needs are supported. There is used the observation method in the work. For evaluating the child's independence 4 criteria are put forward, questionnaires of a teacher and teacher's assistants. The work consists of 51 pages, 5 tables, 13 diagrams, 17 pictures, 4 appendixes, 33 used literature sources.

Saturs

Ievads.....	5
1.Patstāvības sekmēšana 4-5 gadus veciem bērniem mākslinieciskajā darbībā.....	7
1.1. Patstāvības skaidrojums pedagoģiskajā literatūrā	7
1.2. 4-5 gadus vecu bērnu raksturojums pētījuma kontekstā.....	15
1.3. Mākslinieciskā darbība 4-5 gadus veciem bērniem.....	17
2. Patstāvības sekmēšana 4-5 gadus veciem bērniem mākslinieciskajā darbībā.....	24
2.1. Pētījuma raksturojums	24
2.2. Pētījuma rezultāti.....	26
Secinājumi	48
Priekšlikumi.....	49
Izmantotā literatūra un avoti.....	50
Pielikumi.....	52

Ievads

Patstāvība mūsos ir ielikta jau zīdaiņa vecumā. Mazulis piedzimstot ir spējīgs atšķirt savu māti pēc balss intonācijas, pēc smaržas, tāpat viņš prot zīst krūti, neviens to viņam nav mācījis. Vēlākā vecumā bērns pats patstāvīgi attīstās, trennē muskuļus, tur galviņu, veļas, satver dažādus priekšmetus. Bērns caur šīm lietām cenšas izzināt pasauli sev apkārt. Tas viss notiek pašmācības ceļā, reizēm vecākiem mazliet ir jāpalīdz, taču beigu beigās mazulis pats paveic lietas, kuras iepriekš neizdevās. Lai veicinātu patstāvības sekmēšanu, pieaugušajam vajadzētu bērnu atbalstīt, ne aizrādīt, ne pārlietu mācīt, ne izdarīt viņa vietā. Reizēm ir jāļauj kļūdīties, lai pats bērns varētu nonākt pie secinājumiem, pēc autores domām, tas attīsta prasmi būt patstāvīgākiem un atbildīgākiem. Pieaugušajiem ir jārada apkārtējā vide tāda, lai bērnos sekmētu patstāvīgumu, radošumu un prieku par paveikto.

Bērni labāk uztver pasauli caur sajūtām, vizuāli apskatot un ar rokām aptaustot. Ja uz galda tiek nolikts kāds priekšmets, bērnam ir grūti tikai ar acīm apskatīt un tam nepieskarties. Visbiežāk priekšmets ir paņemts rokās, kārtīgi apskatīts, ja iespējams, pagaršots un pasmaržots. Bērnu vislielākais paraugs ir viņa vecāki, tādēļ pieaugušajam ir jāpraktizē tās lietas un darbības, ko vēlas redzēt savā bērņā. Patstāvību derētu mācīt jau ģimenē, uzticot pienākumus, kurus bērnam veikt būs pa spēkam, ļaut palīdzēt, ja viņš izrāda interesi, piemēram, pusdienās atļaut bērnam uzlikt galda piederumus, tādā veidā sekmēt pašpalpošanās prasmju apgūšanu, atļaut bērnam pašam ieliet zupu no terīnes tik daudz, cik viņš vēlas ēst, ir svarīgi iesaistīt bērnu darboties jau agrā vecumā, jo tas sekmēs bērna patstāvības iemaņas. Lai izaudzinātu bērnu, kurš būtu drošs un pārliecināts par sevi, ir nepieciešama disciplīna, ļoti svarīgs ir dienas ritms, jo visatļautība nerada bērņā drošības sajūtu, bet gan haosu. Ja bērns nespēs kontrolēt savas emocijas un justies droši, tas traucēs arī patstāvības sekmēšanai. Pirmsskolas izglītības iestādē ir sava kārtība, ir lietas, kuras jāprot darīt pašam, apģērbties, sakārtot rotaļlietas, sakārtot darba vietu, sagatavoties nodarbībām, ja šīs darbības tiks praktizētas ģimenē, tad bērnam tas veidosies kā ieradums, kuru jāpielieto savā ikdienā. Patstāvīgā mākslinieciskā darbība nav tikai zīmējuma uzzīmēšana, tas sevī ietver daudz vairāk. Sākot ar darbības izvēli, materiālu, krāsu atlasīšanu, darbavietas sagatavošanu, mākslas darba izveidošanu un beidzot ar darbavietas sakārtošanu. Pedagogu uzdevums ir atbalstīt, motivēt, palīdzēt, nedarīt bērna vietā, bet radīt bērņā interesi, ka viņš ir spējīgs darbu paveikt.

Ar mākslinieciskās darbības palīdzību bērni izpauž savas emocijas, un pieaugušajiem derētu apstāties un ieklausīties, to ir lietderīgi iemācīties, atlikt visus savus darbus uz brīdi un izprast savu bērnu, viņa emocijas un redzēt viņa skatījumu uz pasauli.

Pētījuma objekts: Mākslinieciskā darbības sekmēšana.

Pētījuma priekšmets: 4-5 gadus vecu bērnu patstāvības sekmēšana.

Hipotēze: 4-5 gadus vecu bērnu patstāvība mākslinieciskajā darbībā tiek sekmēta, ja bērns iesaistās darbībā, kas veicina pabeigt iesākto līdz galam un prot lūgt palīdzību vienaudžiem un pedagogam.

Pētījuma mērķis: Teorētiski pētīt patstāvības sekmēšanu 4-5 gadus veciem bērniem mākslinieciskajā darbībā.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas par māksliniecisko darbību.
2. Raksturot patstāvības veidošanos 4-5 gadus veciem bērniem.
3. Veikt pētījumu par patstāvības sekmēšanu mākslinieciskajā darbībā.

Pētījuma metodes:

Teorētiskās – literatūras analīze, dokumentu analīze;

Empīriskās – novērošana, datu matemātiskā apstrāde.

Pētījuma bāze: „X”pirmsskolas izglītības iestāde. Pētījumā piedalās 16 bērni vecumā no 4-5 gadi.

Darba struktūra: ievads, galvenā daļa – teorētiskā un empīriskā daļa, secinājumi, priekšlikumi, pielikums, literatūras un avotu saraksts.

1. Patstāvības sekmēšana 4-5 gadus veciem bērniem mākslinieciskajā darbībā

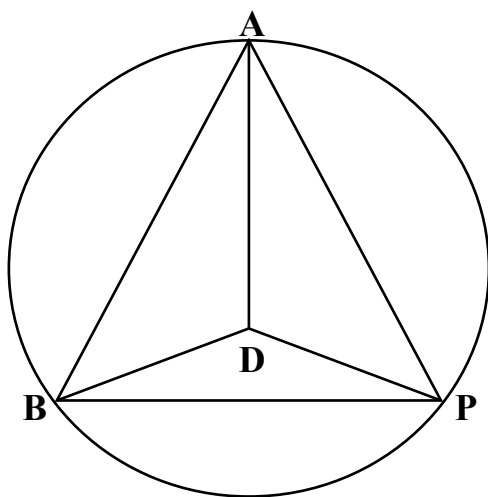
1.1. Patstāvības skaidrojums pedagoģiskajā literatūrā

Vārda patstāvīgs definīcija ir “cilvēks, kas nav pakļauts citiem, nav atkarīgs no citiem; tāds, kas spēj eksistēt bez citu palīdzības, vadības” (Oxford University Press, 2020). Balstoties uz definīcijas jēdzienu, no tā izriet, ka bez patstāvības cilvēks nespēs pats patstāvīgi eksistēt, pilnveidoties un attīstīties. Pedagoģa uzdevums ir palīdzēt bērnam pedagoģiskajā procesā, lai viņš spētu attīstīt zināšanas, kā sevi pilnveidot par patstāvīgu personību (Jurgena, 2002, 64). Patstāvībai raksturīga atteikšanās no citu palīdzības, iemaņu, zināšanu un prasmju līmenis ir ļoti augsts. Tikai darbībā veidojas patstāvība, pašam darīt, protams, no vecākiem tas prasa ļoti lielu pacietību un neatlaidību. Bērna vietā nevajadzētu darīt uzdevumus, jo tā tiek stiprināta viņa ticība saviem spēkiem. Cilvēki vienmēr ir vēlējušies sevi attīstīt un pilnveidot savu personību. Tā tiek saukta par mūžīgo problēmu, jo cilvēka dabā ir tieksmes pēc patstāvības, saukties par personību un tieksmes pašrealizēties (sk. 1. attēlu).

1. attēls. Personības attīstības galvenie faktori, (Jurgena, 2002, 64)

Humāna personība var izveidoties tad, ja cilvēkam ir brīvība, domāt un darboties atbilstoši savām vajadzībām un vēlmēm. Neatkarīgs un patstāvīgs cilvēks ir iekšēji brīvs un pats ir atbildīgs par lēmumu pieņemšanu, un savas dzīves mērķiem. A.Špona ir sacījusi, ka „audzināšanas vispārējs mērķis ir humāna personība, kuras pamatā ir brīvības, patstāvības un atbildības vienība, kas veidojas un attīstās darbībā“ (Špona, 2006, 53). Pēc autores vārdiem, var secināt, ka šīs trīs īpašības- brīvība, patstāvība un atbildība, ir humānas personības pamatā. (sk.2. attēlā).

BADP-humāna personība;
 B-brīvība;
 P-patstāvība;
 A-atbildība;
 D-darbība;
 BDP-ģimenes ietekme;
 BAP-skolas ietekme;
 BDA-Kultūrvides ietekme;
 PDA- dabas ietekme.

2. attēls. A.Šponas audzināšanas modelis (Špona, 2004, 51)

Analizējot D. Šulca rakstu, bērns prot spriest un ir pazīstama arī atbildība, patstāvība neatkarīgi no vecuma, ir process, kas attīstās bērnā, jo lielāks bērna vecums, jo vairāk mainās audzinātāja atbildība. Bērnā jāprot respektēt izmaiņas un jāsāk vairāk uzņemt atbildību par patstāvīgo darbību. D. Šulcs ir akcentējis, ka cilvēkam svarīga ir atbildības apzināšanās, jo patstāvība nekādā mērā nenozīmēs visatļautību, nebūs savu iegribu pildīšana, kurā darbojas egoistiska rīcība (Šulcs, 2007, 8-9). Liela loma cilvēka dzīvē ir gribai, jo bez tās, cilvēks nespētu pēc savas iniciatīvas darīt lietas, pats plānot un vadīties tādā virzienā, kurā vēlas. Ne reizi vien ir dzirdēts, ka mazi bērni ļoti daudz lieto vārdu „pats“ un „gribu“. Tas nozīmē, ka patstāvība un griba iet roku rokā (Špona, 2006, 34). Jo ātrāk pieaugs griba, jo ātrāk veidosies iemaņas. Tas nozīmē, ka mazulis, kurš mācās staigāt, neskaitāmas reizes kritīs un atkal celsies kājās, jo vairāk viņš pieliks piepūli, jo ātrāk apgūs kustību (Špona, 2006, 35). Bērns jau ir piedzimis ar vajadzību pēc pasaules izzināšanas. Katrs ir redzējis bērnā neviltoto prieku un gandarījumu par jauniem atklājumiem un praktisku darbošanos. Taču ļoti svarīgi šo darbošanos atbalstīt, vecākiem ir jāspēj nošķirt laiks, lai atbalstītu savu bērnu, tad kad viņš cenšas izzināt pasauli, tādā veidā tiek rādīta viņa griba. Nepareizi audzinot bērnu var tikt izjaukts prāta, jūtu, gribas līdzsvars, tādēļ vecākiem un pedagogiem ir jābūt ziņojošiem, lai

neietekmētu šo līdzsvara attīstību. Tā kā bērnu pašvērtējums nav attīstīts, ir ļoti svarīgs pieaugušo vērtējums. Ja bērns izjutīs šaubas par sevi un to ko viņš dara, reizēm tas palīdzēs, bet reizēm nepalīdzēs attīstīt patstāvību. Ja bērns veidojot māju no rotaļu klučiem ieraudzīs, ka draugam ir daudz skaistāka, ar augstākiem torniem un lielāka, viņš var kritiski paskatīties uz savu māju un pārveidot to, tas nozīmē, ka šaubas ir bijušas viņa rūditājas, viņš nav sācis raudāt, ka drauga māja ir labāka, bet pilnveidoja savu, lai arī mājas būtu dažādas, taču viņam patiktu sava veidotā. Ļoti svarīgi ir neapslāpēt bērna vēlmi darīt pašam, tad, ja bērns saka: "Es pats!", pats vēlas ēst vai ģērbties, pieaugušajam ir jābūt līdzās kā atbalstam, nevis darītājam, kurš cenšas nemitīgi labot bērna kļūdas (Špona, 2006, 43). Vajadzība izzināt dabu, sevi, apkārtējos, dažādas lietas, kas ir apkārt, ir izzināšanas vajadzība. Tā ir sava veida ziņkārība. Ja bērnu attur no darbības pielikt pirkstu pie karstas krāsns, viņa vienalga būs vēlme to izdarīt, jo vēlēšies uzzināt kāda ir karsta krāsns. Tāpēc, ka tādā veidā attīstās zinātkāre, ir svarīgi pieaugušajam to atbalstīt. "Atbalstīt zinātkāri nozīmē veidot izzināšanas interesi, kas parādās vēlmē jautāt, izmēģināt, pārbaudīt, pierādīt, secināt" (Špona, 2006, 78). Jēdziens patstāvība iet roku rokā ar patstāvīgu darbību, kad bērns patstāvīgi domā un vadās pēc savas iniciatīvas, pats savu darbību novērtē, tā ir patstāvīga darbība. Bērna patstāvības veicinātāji ir atspoguļoti attēlā, kurā uzskatāmi var aplūkot, ka svarīga ir motivācija, atbalsts, piemērota vide, iespējama dažādu materiālu izvēle atbilstoši vecumam, šos noteikumus jāievēro kā pedagogam tā arī bērna vecākiem, jo patstāvības veicināšana nenotiek tikai pirmsskolas izglītības iestādē, bet gan ģimenē - vidē, kurā bērns aug. (sk.3. attēlā).

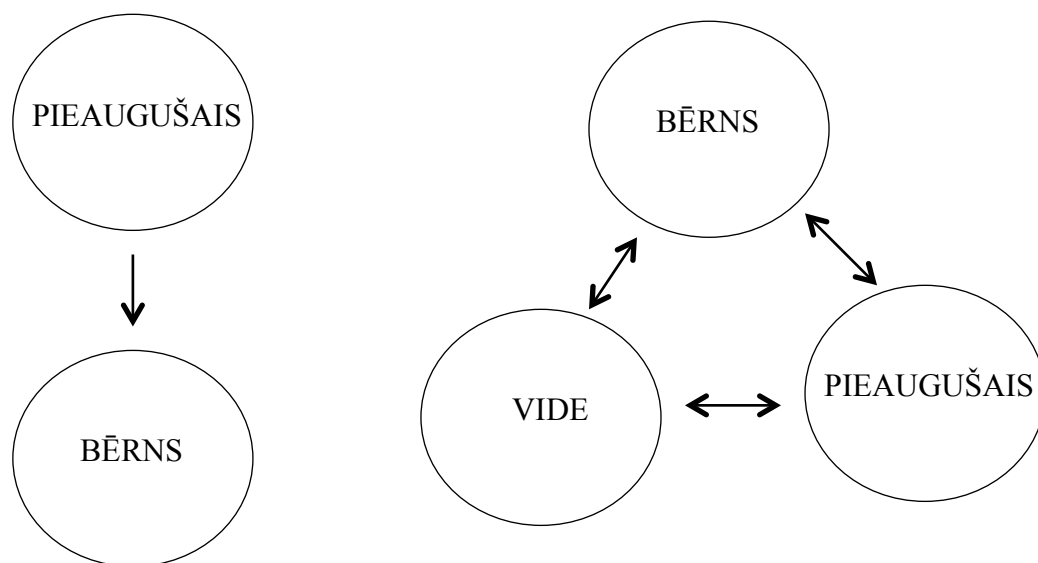
3. attēls. Veicinātāji, bērna patstāvībai (Komenskis, 1992)

Novērtēšanā izpaužas kritiskā domāšana. Ja bērns izvērtē, secina, argumentē, pauž savas idejas, zināšanas un pieredzi, tas norāda, ka viņš spēj kritiski domāt. Lai pedagogi spētu attīstīt bērnos kritisko domāšanu, ir jārada vēlmi spriest un analizēt. Tādā veidā tiks sekmēta bērna domāšanas attīstība, mudinot viņu iegūt savu pieredzi (Fišers, 2005, 13). Lai mudinātu iegūt pieredzi, nepieciešama motivācija, tas palīdz bērnam darboties pašam un attīstīt patstāvību, nav starpības, vai tas ir bērns, vai pieaugušais, bet ja nebūs motivācijas, tad arī pilnvērtīgi neattīstīsies patstāvīgā darbība. Ir jārod iespējas kā motivēt, ne velti, tiek izmantoti dažādi motivācijas veidi, piemēram, darba alga, pareizi veidotas uzslavas, izaugsmes iespējas, kauna sajūta par nepadarītu darbu, paša mērķi. Lai sekmētu patstāvību, vecākiem ir jāiemācās būt „slinkiem“. Nav jāskrien bērnam atbildēt uz pirmo saucieni pēc palīdzības, iespējams, viņam ir mazliet vajadzīgs laiks, lai atrastu iespēju, kā atrisināt to, ko vēlas. Patstāvības sekmēšana ir vecāka galvenais uzdevums, reiz bērns, izaugs, viņam vajadzēs pašam pieņemt svarīgus lēmumus. Būt patstāvīgam nozīmē – pašam domāt, pieņemt lēmumus, plānot un darboties, apmierināt savas vajadzības, patstāvīgi novērtēt padarīto. Svarīgi ir bērnam justies, tā, ka viņš spēj darbību paveikt pats, bet viņam ir prieks būt kopā ar pieaugušo (Bikova, 2017, 29). Patstāvības formula ir šāda – sākumā nepieciešams kopīgi darboties ar bērnu, vēlāk to viņš spēj paveikt pats, vecākam jāturpina uzticēties, paslavēt un ja nepieciešams būt klāt un palīdzēt. Viņam jāzina, ka vecāki ar bērnu lepojas, Panākumu sajūta palīdz virzīties uz priekšu (Bikova, 2017, 45). Pirmsskolas vecuma bērnam ir jāsniedz brīvība, izvēles iespējas, ticību sev, pārliecību, ka spēj veikt iecerētās darbības. Vecāki sadarbojoties ar izglītības iestādi iepriekšminēto nodrošina, lai sekmētu patstāvību. 4-5 gadu vecumā, bērni visbiežāk vēlas apgūt daudz jauna, to nevajag liegt, bet atbalstīt un būt blakus šai svarīgajā posmā, kas ved uz patstāvības sekmēšanu (Weissman, Hendrick, 2014). Bērni kļūst patstāvīgi, kad vecāki noliek malā savu perfekcionismu. Perfekcionisms vēlas, lai viss notiek ideāli, tādēļ tādi vecāki, vēlas visu darīt paši, jo pieaugušie prot izdarīt labāk, ātrāk, precīzāk. Bērns nespēs sevi apliecināt, ja vecāki visu darīs paši. Ir jāļauj piedalīties ikdienas darbos, lai gūtu rezultātus, patstāvības sekmēšanā (Bikova, 2017, 78). H. Helminga analizējot M. Montesori darbus, atklājusi, ka izšķiroša nozīme ir videi, kurā bērns uzturas. “Bez piemērotas vides bērns nevar konstruktīvi darboties, nekas viņu nemudina un nedod tam iespēju brīvi izvēlēties darbu” (Helminga, 2006, 23). Videi nevajadzētu būt ar pārlietu daudz rotaļlietām, bet iekārtotai atbilstoši bērna uztverei, tai jābūt vienotai un izglītojošai. Tai raksturīga kārtība, maksimāli tuvināta dabiskai videi, kurā augt, attīstīties un pilnveidoties. Skolotājam derētu atteikties no cietumsarga lomas. Viņa uzdevums ir vides veidošana, kura nenogurdinās bērnu, jo jāsniedz instrukcijas un nemitīgi jāuzrauga. Skolotāja loma kļūs ierobežotāka, ja bērna

apkārtējā vide tam būs piemērota. Tas nenozīmē, ka bērns jāatstāj novārtā, viņš jāatbalsta, pārādot mīlošu aprūpi, kas sekmētu viņa attīstību. Pati vide būs bērna skolotājs, ja pieaugušais neiejausies, kad bērns būs pieļāvis kļūdas. Interesanti, ka M. Montesori min, ka estētiski priekšmeti, kas atrodas bērna apkārtējā vidē stimulē aktīva bērna uzvedību. Lietām, kuras bērnam jāizmanto, jābūt pievilcīgām. Putekļu slaukāmajai slotīnai jābūt daudzkrāsainai, mazgājamai slotai jābūt spilgtās krāsās, ziepēm jābūt interesantā formā. Tādi priekšmeti mudinās bērnu tiem pieskarties, tādā veidā bērni iemācīsies tos lietot. Skolotājam nevajadzēs bērnu izrīkot, lai nomazgā rokas, vai piestumj krēslu pie galda, to viņš darīs patstāvīgi un ar lielu entuziasmu. Visvienkāršākie ikdienas uzdevumi sagādās prieku, tie būs paveikti ar rūpību. Tas parāda, ka viņus iedvesmo, ka var likt lietā latentu enerģiju (Montesori, 2007, 52). Būtiski bērnam regulāri darboties ar montesori materiāliem, viņam pašam ir jāsaprot, ka tas, ko viņš izvēlas ir pašam nozīmīgs. Bērns labāk izvēlēsies reālu darbošanos, nekā bezmērķīgi rotaļāties. Lai palīdzētu kļūt patstāvīgam, ir jāpiedāvā praktiski vingrinājumi, tā ir iespēja apgūt ikdienas darbības, mācīties ar prieku veikt ikdienišķus darbus, uzkopt, mazgāt rokas, kārtot puķes vāzē, slaucīt putekļus, gatavot ēst. Pieaugušajam jānodrošina apkārtējā vide, lai palīdzētu bērnam pilnveidoties (Prudņikova, 2004, 7). Veicot ikdienišķus darbus, varam bērnam palīdzēt kļūt atbildīgam, uzticot pienākumu reizi nedēļā apliet puķes vai iznest miskasti, kad tā ir pilna. Spēja uzņemties atbildību palīdzēs bērnam, augot lielākam, paveikt uzticētos darbus skolā un turpmākajā dzīvē, kurā viņam patstāvīgi būs jāpieņem lēmumi. Vides iekārtošanas loma ir pozitīvs izaicinājums ne tikai grupas telpās, bet arī ģimenē, pats galvenais, lai bērns nejūtas kā „skudriņa starp ziloņiem“, videi jābūt pieejamai. svarīgi ir redzēt apkārtni bērna acīm. Ja nepieciešams, vajag nomesties ceļos un izrāpot telpu, kurā atrodas bērns, ko var redzēt no šī augstuma, cik daudz var aizsniegt, cik pieejami ir materiāli, vai tie atrodas kārdinošā augstumā, lai bērnam būtu vēlme darboties? Ikdienas priekšmetiem un mēbelēm derētu būt bērnam pareizā izmērā, mazāki krēsliņi, galdi, lejkannas, slotas. jāizvērtē ikdienas priekšmeti bērna acīm, lai tie nebūtu par smagu un būtu ērti izmantojami ikdienā (Demitere, 2020,64). I. Prudņikova uzskata līdzīgi, ka skolotājam, darbojoties ar bērniem, jāievēro, ka viņiem nav nepieciešama tieša palīdzība, tas var būt traucēklis, un kavēt bērna augšanu. Ir jāspēj izmantot savu iniciatīvu un darboties bez skolotāja vai citu pieaugušo iejaukšanās. Kad ir sagatavota vide, bērns iemācās pats visu darīt, kā arī apgūst morālās, sociālās spējas. Arī mājās svarīgi iekārtot vidi, sadarbojoties ar skolotāju, lai veicinātu pastāvības sekmēšanu. Vecāki var izvietot virtuvē traukus, kurus bērns var aizsniegt, pakārt trauku divi bērna augstumā, lai pēc ēšanas viņš var pats nomazgāt savus traukus, tāpat arī izveidot mākslas stūrīti, lai bērns patstāvīgi varētu paņemt, sagatavoties darbam, veikt darbu, novākt piederumus un sakārtot vietu pēc sevis. Jebkurā mājā ir iespējams pielāgot vidi

bērnam, jautājums ir, vai vecākiem un skolotājiem ir pacietība, vēlme atļaut bērnam darboties, zināšanas kā padarīt prieka pilnu patstāvīgu darbošanos. M. Montesori uzskata, ka vecumā līdz 6 gadiem, bērnu saista darbības, kuras var veikt pats, tādēļ jāizmanto šis laiks, lai atļautu vingrināties veikt patstāvīgi ikdienišķas darbības. Šajā vecumā tiek apgūta laba uzvedība, manieres, bet, ja to bērnam nemāca, bērnam nebūs intereses to apgūt vēlāk, to vietu aizpildīs citas intereses (Prudņikova, 2004, 30). Patstāvīgi darbojoties praktiski, bērni saprot, kas notiek ikdienas dzīvē, viņiem ir iespēja bez citu palīdzības darboties, rūpēties par sevi un apkārtējiem cilvēkiem, kā arī vidi, bērni kļūst aktīvi, pilnveido sevi, pielāgojas dzīvei, kļūst pašapzinīgi, vēlas apgūt dažādas iemaņas (Prudņikova, 2004, 32). Bērnā esot piemērotā vidē, kas mudina viņu darboties, var novērot, ka norit patstāvīga prasmju pilnveidošanās. Pa pareizo ceļu viņu vadīs ne tikai priekšmeti, kurus viņš izvēlēsies, bet arī kļūdu saskatīšana caur priekšmetu palīdzību. Kas pieaugušajam būtu jā dara? Nekas. Ir jāiemācas sevi savaldīt, jāvēro process no malas, jābūt skolotājam, kas seko no attāluma, nenogurdinot bērnu ar kārtējo palīdzību un iejaukšanos. Tas ir vajadzīgs, lai bērni nekļūtu pasīvi un ar prieku piedalītos nodarbībās un darbu paveiktu patstāvīgi un līdz galam (Montesori, 2007, 87). Krievu psiholoģijas un izglītības žurnālā min, ka pēdējos gados arvien vairāk tiek pētīta patstāvība, tā ir personības īpašība, kas bez pamudinājuma spēj pieņemt un īstenot lēmumus. Tā veidojas ne tikai ģimenē, bet arī pirmskolas vidē. Vecākiem ir svarīgi mērķtiecīgi attīstīt patstāvību. Autore noskaidroja, ka svarīgi iestādei mijiedarboties ar vecākiem, tādā veidā sadarbojoties, var teorētiski un praktiski sniegt palīdzību, kas sekmētu patstāvību (Uruzbekovna Gogitsaeva, 2019). Pētījumā, par vides ietekmi un patstāvību, tika secināts, ka videi ir ļoti nozīmīga loma patstāvības attīstībā. Vislabāk paradumu ieaudzinašana iespējama ģimenē, tādā veidā ir iespējams nodot vērtības, kuras vēlētos redzēt un ieaudzina savos bērnos. Bērni daudz patstāvīgāk un padziļinātāk spēs izglītoties, meklēt informāciju, nonākt pie secinājumiem un pētīt. Skolā ir jāievēro secīgi noteikumi, pēc stundas seko zvans, jā dodas uz nākamo, ir jāveic mājasdarbi, kas nākamajā dienā tiek atprasīti. Ir pierādīts, ka bērniem, kuri izglītojas ģimenē, savā ierastajā vidē, ir ar augstāku izglītības līmeni, patstāvīgāki un atbildīgāki (Deani, 2009). Autoresprāt, vides nozīmei ir svarīga loma, taču tā nav galvenā patstāvības sekmēšanas iespēja. Bērns, kurš izglītosies mājās, var būt arī bīdāms uz darbu veikšanu un nebūt nevēlēsies darboties patstāvīgi. Cilvēki ir dažādi, vienam augstāks zināšanu līmenis ir mājas vidē, citam ir vajadzīga mācīšanās kopā ar biedriem, vajadzīga disciplīna un pedagogs no malas, ar citu redzējumu un skatījumu, pret kuru izturēties ar cieņu un bijību. Autore vairāk pētījusi kā atšķiras Montesori pedagoģija pret tradicionālo izglītības iestādi. Secina, ka tā ir universāla mācīšanas metode, bet kā zināms, kas der visiem, tomēr neder nevienam. Tradicionālajā izglītības iestādē skolotājs visbiežāk atrodas klases priekšā un izlemj ko šodien

bērni apgūs. Tā ir pieeja, kurā darbojas pieaugušais un bērns, tas nebūt nav slikti, taču montesori metode sevī ietver arī vidi. Bērns mācās patstāvīgi, taču mācīšanos atbalsta pieaugušais un vide. Nepieciešamie materiāli novietoti plauktos, kas ir aizsniedzami bērniem, tie sakārtoti secīgā kārtībā, sākot ar vieglākiem līdz grūtākajiem. Andželīna Lillarda (Angeline Lillard) skaidro, ka skolotājs izveido struktūru, kurā bērni var brīvi izvēlēties starp mācītajām aktivitātēm, pētīt personīgās intereses un izlemt kā vēlas strādāt, individuāli, pa pāriem vai grupās. Nav atzīmju vai cita veida atlīdzība. Montesori izglītība ir vērsta uz bērna atīstību, integrējot kognitīvo un sociālo izaugsmi, kas sekmē patstāvību (Lillard, 2017). Autore piekrīt, ka pats bērns sevi vada pa mācīšanās ceļu, apgūst nepieciešamās zināšanas savā tempā. Redzot kā bērns apgūst vienu materiālu, skolotājs piedāvā apgūt nākamo. Vide un bērns mijiedarbojas, tas nozīmē, ka vide piesaista bērnu, viņam rodas interese apgūt, izmēģināt, iesaistīties, tādā veidā bērns mācās no vides. Arī pieaugušais mijiedarbojas ar vidi, tas norāda, ka viņš sagatavo vidi, kas atbilstu bērnu interesēm un vajadzībām. Tas viss notiek vērošanas rezultātā, skolotājs ļoti daudz vēro bērnus, sniedz palīdzību, ja tas ir vajadzīgs, taču paturot prātā pašu svarīgāko – Bērns visu apgūst patstāvīgi (Deivisa, 2020, 21). (Sk. 7. attēlu).

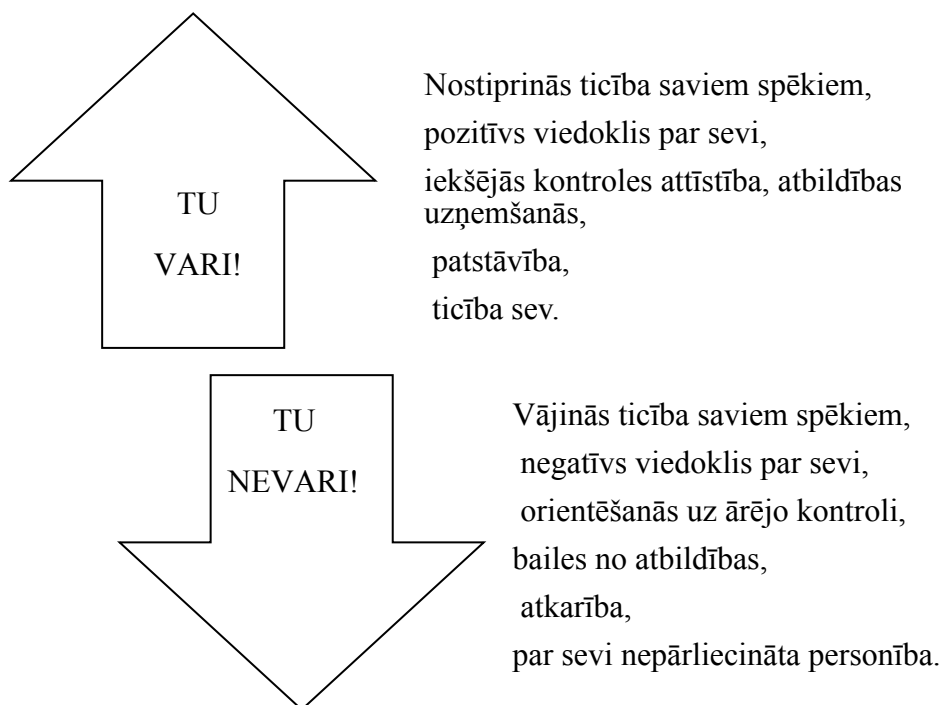

7. attēls. Tradicionālā izglītība pret Montesori izglītību (Deivisa, 2020, 21)

Patstāvība ļoti patīk bērniem, tas netiek darīts, lai bērni ātrāk pieaugtu, Viņu vēlme ir darīt vairāk, būt daļai no grupas sabiedrības, dot kādu ieguldījumu. Veicot patstāvīgas darbības, bērniem tas sagādā prieku un tiek mācīta arī atbildība, pašam pret sevi, pret citiem un apkārtējo vidi (Deivisa, 2020, 27). Skolotājiem ir jānogaida, nevis jāskrien bērniem palīgā pēc pirmā palīdzības sauciena. Gaidīšanas rezultātā, bērns var pats atrast risinājumu. Pieaugušajam ir jāredz cik bērns spēj izdarīt pats. Protams, ja uzdevums nav viegli paveicams, vai jauns un nezināms, tad varam piedāvāt savu palīdzību, bet tikai tad, ja bērns to tiešām

vēlas, ar šādiem jautājumiem “ ”vai gribi, lai es vai kāds cits tev palīdzētu to izdarīt?” “Vai gribi redzēt, kā es to daru?” “Vai esi mēģinājis...?” ”(Deivisa 2020, 103).

O. Neļjodova min pašapziņu, jo augsts novērtējums no pieaugušajiem, bērņā rada pārliecību par sevi, veicinot patstāvības un neatkarības sekmēšanu. Ir apkopots, kas notiek ar bērņū, ja viņam saka “Tu vari” un “Tu nevari”, jo vairāk būs novērtējums, jo vairāk bērņos sekmēs patstāvības veidošanos (Dzintere, 2002, 129). (sk. 4. attēlā).

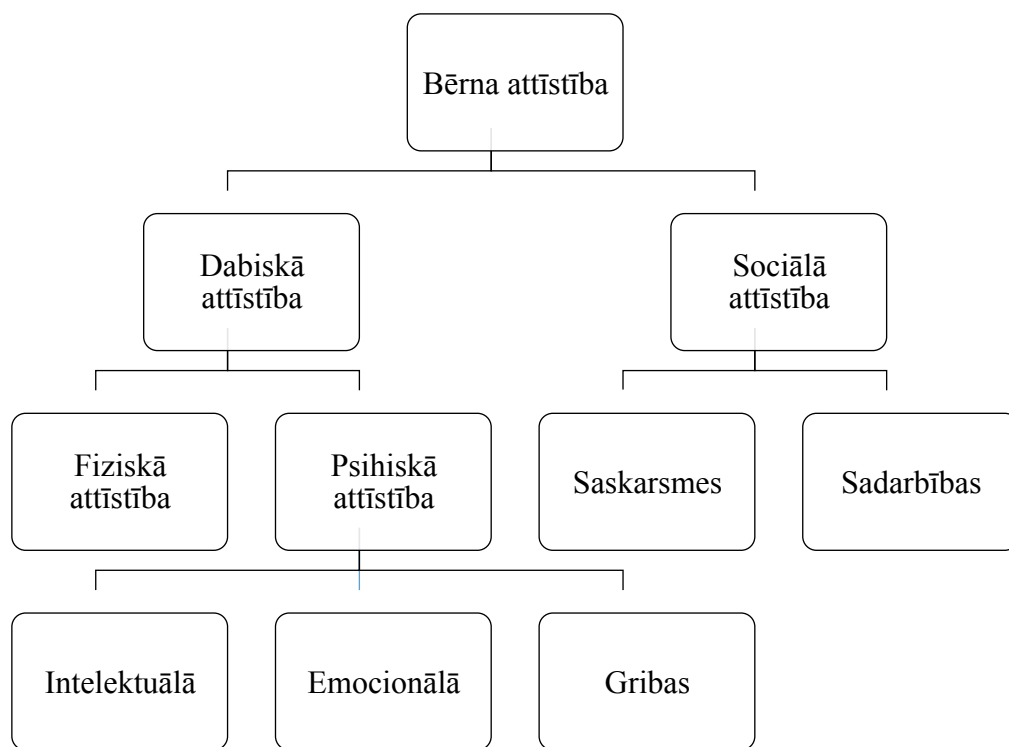
4. attēls. Bērņa personiskās īpašības (Dzintere, 2002, 129)

Darba autore nonāca pie atziņas, ka patstāvība ir ieprogrammēta jau no agras bērņības. Vecākiem ir grūts uzdevums, palīdzēt patstāvībai attīstīties un nostiprināties. Patstāvība ir personības īpašība, kas raksturo cilvēku, viņa attieksmi pret pasauli, dabu, sabiedrību. Patstāvības attīstību nesekmē autorārais vadības stils, bet gan humānās pedagoģijas vadības stils. Bērņa patstāvība izriet no kopīgā līmeņa, kur fiziskā, sociālā un emocionālā attīstība ir balansā, svarīgi vecākiem un pedagogiem bērņū uzklautīt, iedziļināties un atbildēt uz bērņū jautājumiem, sniegt atbildes, lai bērņū justos droši, ka reizēs, kad būs nepieciešama palīdzība, pieaugušais centīsies palīdzēt. Pedagoģs ir bērņa virzītājs un iedrošinātājs. Bērņa pārliecība par savām spējam sekmē patstāvību. Jāpievērš uzmanība, ka bērņū prātīs koncentrēties savam darbam labāk, ja uzdevumus būs izvēlēties patstāvīgi. Pieaugušo uzdevums ir redzēt to brīdi, kad bērņū izrāda vēlmi pēc jaunā, pēc nezināmā, būt atbalstam, lai palīdzētu nosargāt to. Lai cik ļoti gribas iejaukties, vai izdarīt bērņa vietā, ir svarīgi mazliet atkāpties un ļaut pašam.

Tikai tā tiek veicināts patstāvības attīstības process, kurš būs nepieciešams, un vēl pilnveidojams, visā dzīves garumā.

1.2. 4-5 gadus vecu bērnu raksturojums pētījuma kontekstā

Katrs cilvēks ir vienreizējs un otra tāda nav uz pasaules, taču psihes attīstības likumsakarības piemīt visiem cilvēkiem (Šteinberga, 2013, 101). Svarīgi ir zināt, kādas darbības ir jāprot darīt katra vecuma bērniem. Ir grūti iemācīt bērnam patstāvīgi veikt darbības, kuras ir pārāk sarežģītas un viņa vecumam nepiemērotas, jo tāpat viņš tās neiemācīsies darīt. A. Špona ir apkopojusi bērna attīstību šādi. (sk. 5. attēlā).

5. attēls. Cilvēka attīstība (Špona, 2006, 21)

Atsaucoties uz šo shēmu, redzams, ka cilvēka attīstība ietver fizisko, psihisko, intelektuālo, gribas, emocionālo, saskarsmes un sadarbības attīstību. Tas nozīmē, ka patstāvība tiek sekmēta tad, ja notiek vispusīga attīstība. 4-7 gadus veciem bērniem nostiprinās iniciatīva vai parādās vainas apziņa. Šajā vecumā vecākiem ir jāļauj bērnam patstāvīgi rotaļāties, pašam izvēlēties nodarbošanos, ļaut vaļu fantāzijai un palīdzēt nonākt pie atbildēm, kad bērns uzdod jautājumus. Ja pieaugušie atbalstīs savu bērnu, tad viņā veidosies

iniciatīva, taču panākot pretējo efektu, bērns jutīsies vainīgs un vēlēšies atbērties, izrādot agresivitāti (Jurgena, 2002, 66).

4-5 gadus veciem bērniem veidojas pirmsākumi patstāvīgai mākslinieciskajai darbībai, un savus pārdzīvojumus un emocijas viņi atklāj zīmējumos caur krāsām un tēliem. Bērniem ieteicams piedāvāt jaunus mākslinieciskās darbības materiālus, darbojoties kopā ar pieaugušajiem vai apgūstot tos patstāvīgi. Darbojoties patstāvīgi, bērns attīsta aktivitāti un radošo darbību, taču ierobežojot bērnu un traucējot viņam, tas slāpēs bērnam vēlmi pēc patstāvīgas mākslinieciskās darbības. Bērniem nav nepieciešams īpašā veidā mācīt zīmēt, jo bērni ir tik radoši, ka viņi paši atradīs paņēmienus, kā attēlot mašīnu, kaķi vai cilvēku (Vahtere, 2006, 7). Darba autore, strādājot pirmsskolas izglītības iestādē ir pamanījusi, ka 4 līdz 5 gadus veciem bērniem piemīt bagātīga iztēle un fantāzija. Lai bērns zīmējot parādītu savas zināšanas, tad pieaugušajam kopīgi ar bērnu mākslinieciski darbojoties, derētu zīmēt lietas reālajā situācijā, piemēram, ziedus attēlot mazdārziņā, divriteni uz ceļa vai taciņas. Ja bērns patstāvīgi zīmējis, tad uzdot jautājumus, lai rosinātu domāt un secināt, vai tā arī reāli dzīvē notiek, vai mašīna lido debesīs vai tomēr brauc pa ceļu. 4-5 gadu vecumā ir svarīgas vienaudžu domas par viņa padarīto darbu, jo vairāk viņus mudinās izteikt atzinību un atgriezenisko saiti, jo bērns būs motivēts darīt labāk, vairāk, skaistāk un rūpīgāk. Ļoti svarīgas ir uzslavas, kas veicinātu motivāciju (Jurgena, 2002, 144). Piemēram, vecāki varētu vairāk priecāties par bērnu, par to, ka bērns uzdod daudz jautājumus, tas tikai parāda, ka viņš vēlas patstāvīgi saprast šīs cēloņsakarības, jo, kam gan citam, lai bērns uzdotu sev interesējušos jautājumus? Tāpat kā zīdainim ir nepieciešama māte, lai saprastu viņa emocionālo stāvokli un palīdzētu viņam attīstīties, tāpat arī 4-5 gadus veciem bērniem tas ir nepieciešams, kaut arī viņam tagad ir valoda, lai izteiktu sevi un savas sajūtas, būs brīži, kad viņš netiks galā ar sevi un savas sajūtas nespēs kontrolēt. Dažreiz vecāki bērnu nesaprot pareizi, un viss noiet greizi, liekot bērnam justies tā, ka neviens viņu nesaprot. Ja šajā vecumā bērns stāsta savas emocijas un jūtas, un ir atvērts pasaulei, tas nozīmē, ka viņš jūtas droši (Maroni, 2007, 26). Pirmsskolas vecuma bērnam ir jāsniedz brīvība, izvēles iespējas, ticību sev, pārliecību, ka spēj veikt iecerētās darbības. Vecāki sadarbojoties ar izglītības iestādi iepriekšminēto nodrošina, lai sekmētu patstāvību. 4-5 gadu vecumā, bērni visbiežāk vēlas apgūt daudz jauna, to nevajag liegt, bet atbalstīt un būt blakus šai svarīgajā posmā, kas ved uz patstāvības sekmēšanu (Weissman, Hendrick, 2014). Dž. Dženisa uzskata, ka bērna patstāvību spēj sekmēt vides izveide, atbilstoši bērna interesēm, vēlmēm, vieta, kurā ļauties mākslas izpētei, eksperimentiem, aktīvām darbībām. 4-5 gadu vecumā, bērni vēlas uzzināt daudz jauna, viņus nav jāiedrošina, jāmotivē iesaistīties, tādēļ, ka viņi nebaidās no jaunām lietām. Ja bērns izglītības iestādē jūtas droši, viņš spēj izvēlēties darbošanos, kuru veikt patstāvīgi, kontrolējot

darba izpildes ātrumu, pabeigt iesākto darbu un novērtēt padarīto (Beaty, 2006). 4 gadu vecumā jāspēj: pašam apģērbties, nomazgāties, prast zīmēt apli un krustu, zīmēt slīpu svītru, prast atšķirt, piemēram, vienāds un tikpat liels, skaitīt līdz pieci, pazīt skaitli 3, mēģināt mest kūleni, prast zīmēt cilvēku. 5 gadu vecumā bērns patstāvīgi prot: apmeklēt labierīcības, spēj novilkt līniju starp diviem punktiem, spēj salikt desmit burtus, prot sasist plaukstu trīs reizes un saprast cik reizes viņš sasitis plaukstu, prot skaitīt līdz desmit, zina savu vecumu, zina piecas figūras, prot šūpoties (Elnebiņa, 1992, 40). Katram ģimenes loceklim ir savi pienākumi, tāpat arī bērns no mazām dzīves dienām ir jāradina pie pienākumu pildīšanas. Tas sekmēs bērna atbildības izjūtu un radinās bērnu patstāvīgi darboties. Pieaugušajiem jāatbalsta un jāiedrošina savs bērns, esot viņam līdzās (Taylor, 2011). Darba autore secina, ka 4 līdz 5 gadus veci bērni ir viegli ietekmējami, taču ir arī spējīgi pieņemt lēmumus. Pieaugušais ir bērna atbalsts un palīgs, lai sagatavotu bērnu dzīvei un palīdzētu attīstīt patstāvību. Pieaugušajam jārada vide, lai bērns justos droši un brīvi, lai patstāvīgi spētu atrast nodarbošanos, lai savu mākslas darbu spētu novērtēt pats, bērnam ir svarīgs vienaudžu un pieaugušo viedoklis. Motivēšana pozitīvi ietekmē bērna darbību, bet ja vecāki pārlietu kontrolēs savus bērnus, ar to tiks panākts, ka bērns izpildīs pieaugušo norādījumus, iespējams, bez izpratnes, tikai tāpēc, ka jādara, tādā veidā patstāvību neattīstot. Bērna patstāvība izpaužas darbībā. Pedagogam jāsniedz bērnam vizuālu informāciju, kas viņu ieinteresēs, rosinās bērna iztēli, attīstot personību un patstāvību. Lai sekmīgāk pilnveidotu patstāvību mākslinieciskajā darbībā ir iespējams radošo darbību pārveidot rotaļā, kas bērnu būtībai šķiet tik tuva un saprotama, tādā veidā attīstot jaunas zināšanas un prasmes, piemēram, zīmuļu salikšana pa trauciņiem, pēc to krāsām, kopīgi ar bērniem iekārtot mākslas stūrīti un uzturēt to kārtībā, dažādu dabas materiālu novietošana centriņā, ko iespējams izmantot mākslinieciskajā darbībā.

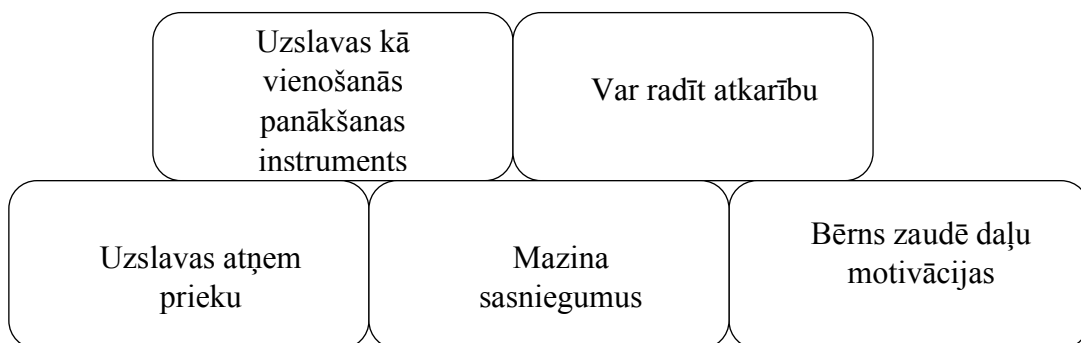
1.3. Mākslinieciskā darbība 4-5 gadus veciem bērniem

Mākslas joma attīsta dažādas prasmes un iemaņas, papildina vārdu krājumu ar mākslas jēdzieniem un pats galvenais – attīsta patstāvību. Patstāvība neizpaužas tikai zīmējuma uzzīmēšanā, gleznošanā, strādāšanā ar plastilīnu vai līmēšanā, bet darbavietas sakārtošanai darbam, piemēram, pats paņem baltu lapu, sameklē zīmuļus, krītiņus, piepilda ūdenstrauku, tāpat arī beidzot darbu, novāc galdu, ja kaut kas nokritis, paceļ, ja izlijis, zina, kur atrodas lupatiņa, lai saslaucītu. Bērna patstāvība izpaužas sava zīmējuma nolikšanā uz palodzes, lai nožūst guaša krāsa, cik svarīgi šai brīdī bērna vēlmi atbalstīt, protams, var gadīties, ka nonākot līdz šai palodzei tiek nosmērētas rokas, vai ejot, pilēs krāsa pa visu grīdu, taču bērns

pats izdarīs secinājumus, kāpēc tā noticis, arī tas ir veiksmīgs panākums, lai nākošajā reizē darītu mazliet savādāk. Apkopojot citu pedagogu atziņas, var secināt, ka vizuālā māksla ir interesanta un ļoti aizraujoša, tā rosina iztēli, radošumu, attīsta sīko muskulatūru, palīdz attīstīties bērna individualitātei un apzināties to skaisto un vērtīgo, ko ir pagatavojis pats ar savām rokām.

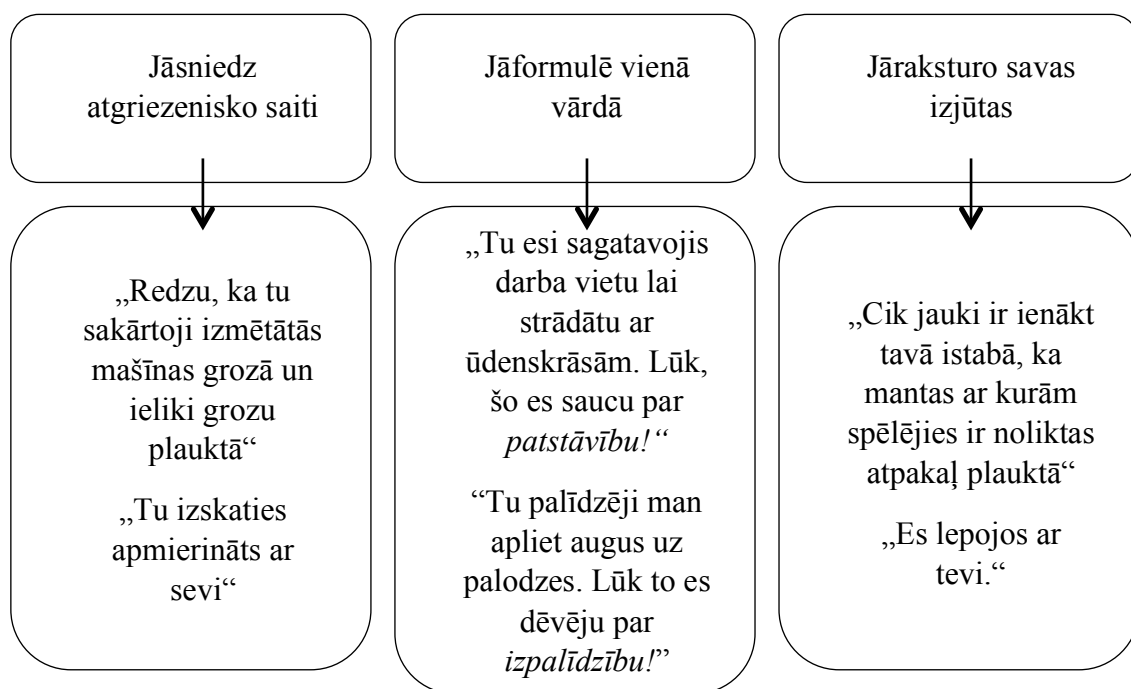
D. Demitere analizējot M. Montesori, ir sacījusi, ka skolotāja uzdevums ir ceļa parādīšana uz pilnību, aprīkojot vidi ar piemērotiem līdzekļiem un novēršot šķēršļus, sākot ar tiem, kurus paši varētu radīt, jo skolotājs var būt vislielākais šķērslis (Demitere, 2020, 163). Māksla ir spilgta joma, tā ietver sevī tik daudz neizsmeļamu iespēju. Bērņus noteikti nepieciešams mudināt eksperimentēt un veicināt uz radošām variācijām. Ir jādod laiks dažādiem izmēģinājumiem, lai no kļūdām atrastu pareizo ceļu, lai sasniegtu iecerēto rezultātu (Demitere, 2020, 111). Audzinātājam jāsaprot, ka nedrīkst bērnam likt darīt tādus uzdevumus, kuram viņš nav gatavs. Bērns, kurš perfekti prot kādu prasmi, parāda, ka ir gatavs apgūt nākošo. Tas ļoti motivē un palīdz virzīties uz priekšu, lai atkal sasniegtu jaunu grūtības pakāpi. Audzinātājam jādod bērnam tāds uzdevums, kas veicinātu pārliecību par sevi, nevis to grautu. Bērni padosies, ja uzdevumi neatbildīs viņu prasmes apguves līmenim, tos paveikt būs pārāk grūti un izaicinoši (Demitere, 2020, 62). “Mums ir jādara viss iespējamais, lai atbalstītu bērna vēlmi darboties, mums viņš nav jāapkalpo, bet jānāca kļūt patstāvīgam” (Montesori, 2007, 108). Zinātnieki iesaka, ka bērniem jānodrošina dažādi materiāli, jābūt plašam aktivitāšu skaitam, lai pirmsskolas izglītības iestādē, bērni paši spētu izmantot, to kas tai brīdī liekas tuvāks, bērna interesēm piemērotāko darbību. Tas veicina kognitīvo attīstību, patstāvīgi veiktas izvēles. Bērnam ir svarīgi piedāvāt materiālus, ar kuriem var attīstīt maņas, ar roku palīdzību sataustīt, ar redzi ieraudzīt, ožu – pasmaržot, kā arī pagaršot. Darba instrumentus jāizvēlas no reālas dzīves. Lai iegūtu jaunu pieredzi, jāliek lietā iepriekšējo, attīstot pašapziņu un patstāvību (Click, Karkos, 2011). Skolotāju piedāvātajiem materiāliem ir jābūt pievilcīgiem, lai tie būtu efektīvi, protams, milzīgu lomu spēlē arī skolotāji un pasniegšanas metode. Montesori metode no tradicionālās metodes atšķiras ar to, ka aktivitātes ierosina galvenokārt bērns. Skolotāja pienākums ir sniegt garīgo enerģiju, bērnam ir jāļauj darīt izvēlēto darbību pilnīgi patstāvīgi. Nav nepieciešams bērnu vienmēr traucēt ar uzslavām vai aizrādījumiem. Slavēšanas vietā vislabāk bērnam sniegt atgriezenisko saiti. Visbiežāk cilvēki slavē bērnus, lai nostiprinātu viņu pašapziņu. Bieži dzirdami vārdi “malacis!”, “labi pastrādāts!”, “labā meitene”, “skaisti”, tas jau ir kā ieradums, to saka par visu, par uzzīmētu zīmējumu, par zupas šķīvīša izēšanu, par ūdens nolaišanu podā, aplaudējot un priecājoties tā, it kā tas būtu pasaules lielākais sasniegums. Šādu slavēšanas metodi sauc par ārēju

motivētāju. S. Deivisa min A. Kons (Alfie Kohn) rakstu “Pieci iemesli, lai pārstātu teikt “Labi pastrādāts!”

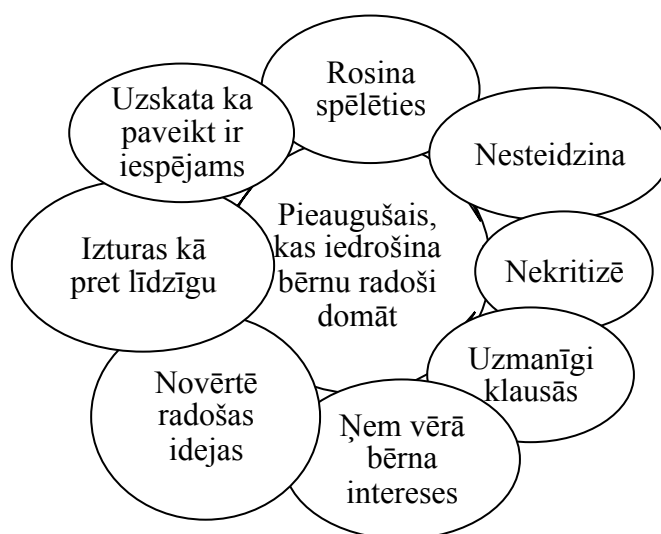
6. attēls. Kādēļ pārstāt teikt „labi pastrādāts“ (Deivisa, 2020, 112)

Analizējot attēlu, autore saprot, ka par daudz uzslavas nāk par ļaunu. Uzslava var būt kā manipulācija, lai vecāki panāktu to, ko vēlas, lai bērns darītu, tas var novest pie atkarības no uzslavām kā arī bērnam atņemt prieku par padarīto, tādēļ, ka no pieaugušajiem tiek gaidīta tikai atzinība. Bērns zaudē motivāciju darboties, jo viss ko viņš gaida ir uzslava, darīšanas procesu neizbauda, vai dara to bez intereses (Deivisa, 2020, 112). Autore vairāk iepazīstoties ar Montessori pedagoģiju sāka izmaiņas savā ģimenē, mēģinot atbrīvoties no uzslavām, kas bija jau iesakņojušās tik tālu, ka tika izmantota uz katra soļa, slavējot savu divus gadus jauno bērnu. Turpinājumā izklāstīšu, ko teikt uzslavas vietā. pirmkārt, jāraksturo redzētais – ir jāpievēršas procesam, jāsniedz atgriezenisko saiti, to varētu sekmēt šādi:

7. attēls. Kādēļ pārstāt teikt „labi pastrādāts“ (Deivisa, 2020, 115)

Pieaugušajam ir šī iespēja bērnu iedrošināt darboties radoši, ikkatrs cilvēks priecājas, ja viņa idejas atbalsta, ja uzmanīgi ieklausās un ņem vērā viņa intereses. 4 gadu vecumā var izraisīt sekas mūža garumā, ja bērnam nemitīgi tiek aizrādīts un viņa idejas tiek atraidītas. Jācenšas neapslāpēt bērna vēlēšanos darīt, neaizrādīt, ka viņš ir pietiekami mazs, ka uzdevums, kas jādara ir par sarežģītu, bet nodrošināt apstākļus, lai bērns varētu piedalīties. Piemēram, ja mamma griež salātus un bērns vēlas iesaistīties, tad var iedot nazi, kurš nav tik ass, svarīgākais šai visā procesā, ka bērns izrāda vēlēšanos iesaistīties, tā ir viņa pašiniciatīva. Pieaugušajiem jāapbruņojas ar pacietību, reizēm ir jāraugas savādāk uz lietām, kuras paveicis bērns, jo viņš vēl mācās veikt dažādus pienākumus un, iespējams, uzreiz neizdosies tik perfekti kā vēlētos, taču skaistākais šai visā ir kopābūšanas laiks, prieks un gandarījums. R. Fišers ir apkopojis vairākus faktorus, ko pieaugušais var darīt, lai atbalstītu bērnu radošo domāšanu, vai pretēji, kas nomāc bērna radošo domāšanu, lai bērnu atbalstītu, galvenais ir nesteidzināt, nekritizēt un atbalstīt, jo, lai patstāvība varētu izpausties, ir bērnam jāraisa sajūta, ka viņš kā personība, dara pareizi, viņš nav bērns, kas pats neprot darboties, bet ar savu uzkrāto dzīves pieredzi, jau prot veikt dažādus uzdevumus (Fišers, 2005. 47). (Sk. 6. attēlu).

8. attēls. Bērna radošuma iedrošināšana un nomākšana (Fišers, 2005, 56)

Jau pašos cilvēka pirmsākumos, var novērot radošumu, uz alu sienām, kad mākslinieciski izteicās pirmatnējie cilvēki. Rokas ir cilvēku instruments, ar kurām top visdažādākie darbi. H. Helminga vairākkārt akcentējusi, savos darbos M. Montesori teikto par roku svarīgo nozīmi. „Strādājot mūsdienu civilizācijas apstākļos, rokas paliek bezdarbībā, tāpēc vairs nekalpo garam kā tā izpausmes instruments un kā līdzeklis, lai nodibinātu saikni ar apkārtējo vidi, to iepazītu un veidotu. Ja bērnam netiek dots pietiekami daudz iespēju attīstīt rokas mājas apstākļos, skolā to pietrūkst vēl vairāk“ (Helminga, 2006, 73). Pedagogi,

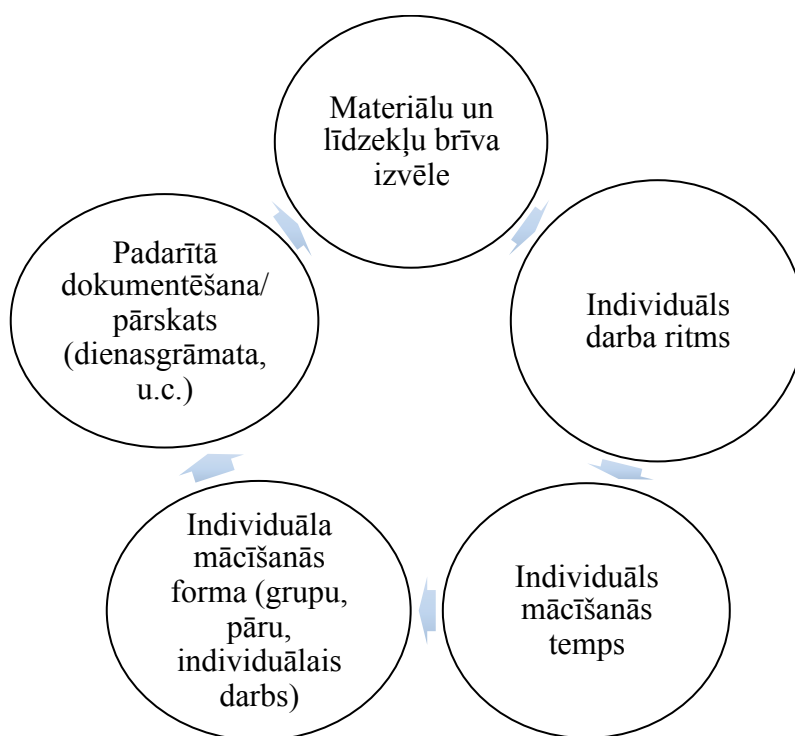
pirmsskolas izglītības iestādē, patstāvību skaidro kā spēju pieņemt lēmumus un atbildības sajūtu. Taču, paši pamati apgūstami mājas vidē, ja tas tiek darīts, tad bērnam ir vieglāk būt patstāvīgam arī pirmsskolas izglītības iestādē. Šeit ir runa par patstāvīgu mājas pienākumu veikšanu, par darba paveikšanu līdz galam, par darba vietas sakārtošanu, par to, ka nav bērnam jālūdzas neskaitāmas reizes, lai izpildītu uzdoto. Ir dažādi veidi kā pedagogi var kopīgi ar bērniem patstāvīgi darboties, gan ar vismazākajiem, gan lielākajiem iespējamās darbības, kuras var veikt paši. Vizuālā māksla un rokdarbi ir īstā joma, kurai robežu nav, tā ir tik plaša un daudzveidīga. Bērniem vairāk patīk darboties nekā vērot, tādēļ viņi ir sajūsmā, ja lomas tiek mainītas, viņu rokas strādā un pieaugušais vairāk iesaistās vērojot. Lai bērnam būtu interesanti darboties, ir jānodrošina brīvi pieejami materiāli. Vietai jābūt piemēroti izveidotai, piemēram, zīmēt - tāds varētu būt mākslas stūrītis, kur novietoti materiāli- papīrs, dažādas krāsas zīmuļi, krītiņi, otas, lai darbotos ar guaša un akvareļu krāsām. Tāpat arī palīglīdzekļi, lupatiņas, ūdenstrauks (Golubina, 2007, 194). Darba autore piekrīt V.Golubinas atziņām, ka vieta, kur bērnam darboties ir jāiekārto tā, lai bērns patstāvīgi spētu izlemt ar kuru no izpausmes līdzekļiem darboties, un procesa beigās varētu sakārtot darba vietu, noslaucīt galdu, nosusināt otas ar salvetes palīdzību, tādā veidā sekmējot patstāvības veicināšanu. Zīmēšanai ir būtiska nozīme vispārējā attīstībā, tā veicina, smalko pirkstiņu motoriku, bērna iztēli un fantāziju, pacietību, atmiņu, gribu, iemaņu prasmes, kustību koordināciju, veicina bērna darbošanās aktivitāti (Randoha, 2015, 152). Pieaugušie neizšķiež enerģiju, viņi dara darbu, lai to izdarītu, turpretī bērni nesteidzas ātri paveikt darbību, bērni pilnveido sevi, bet pieaugušie pilnveido vidi. Brīžos, kad bērns lēnā garā krāso ar krāsām, pludina tās, vēro, skalo otiņu, skatās kādā krāsā ūdenstraukā paliek ūdens, izbauda katru kustību. Pieaugušajam tas prasa lielu piepūli un pacietību, noskatīties, kā bērns mierīgi darbojas un nesteidzas. Pieaugušajam darbība ved uz mērķi, bet bērnam svarīgs ir process, pati darbība (Prudņikova, 2004, 31). Materiāliem, kas atrodas grupā ir jābūt daudzveidīgiem, pietiekošā daudzumā, gana interesantiem, lai nodrošinātu radošo, intelektuālo un māksliniecisko darbību (Kaņepēja, 2003,26). Jo dažādāki materiāli būs pieejami, jo vairāk bērni tiks sekmēti darboties. Ļoti svarīgi, lai tie būtu tādi, kurus bērns patstāvīgi spēj izmantot, tie varētu būt sadzīves priekšmeti, lietas, ar kurām sastopas ikdienā.

Mācību videi ir svarīga loma pedagoģiskajā procesā. Lai mudinātu pirmsskolas bērnus darboties patstāvīgi ir jāveido interešu centri, kuros ir jāizvēlas bērnam atbilstoša izmēra mēbeles un piederumus mākslinieciskās darbības veikšanai, tas palīdzētu bērniem redzēt sevi kā māksliniekus un sekmētu patstāvīga darba veikšanu. Paveiktos darbus jāizvieto pie sienām, jāveido izstādes, lai veicinātu bērnu piederības sajūtu (Whiteland, 2022, 40).

Skolotājam vide jāiekārto tā, lai tā būtu droša, pārraugāma, ietverot brīvu vietu fiziskām kustībām un aktivitātēm, kā arī atpūtai, izmantojot, mīkstas mēbeles, paklāju, spilvenus, lai radītu vietu, kur justies komfortabli. Lai veicinātu patstāvību, bērniem jāzina kā tiek izvietoti izglītību centri, kurus materiālus izmanto valodas, matemātikas, dabas, mākslas centrā. Pēc noteiktiem kritērijiem tiek izvietoti materiāli un mācību līdzekļi, kas bērnam ir viegli atrodam, jo sakārtoti pa noteiktām zonām, kuras viņš atpazīst pēc attēliem vai nosaukumiem. Sakārtota mācību vide rosina apgūt jauno un nezināmo, bērnam ir viegli darboties, ja ir izvirzīts izzināmais jautājums, ja ir saprotams, kur kas atrodas un kas jā dara, lai sasniegtu sasniedzamo rezultātu (skola2030, kompetenču pieeja mācību saturā).

Bērni pauž savas emocijas, jūtas, attieksmi pret apkārtējo pasauli. Kad bērni kļūst vecāki, vairums zaudē motivāciju un entuziasmu darboties mākslinieciskajā jomā, to konstatējusi S. Krosere (Crosser), viņa lūdz pieaugušos iedrošināt savus bērnus, kad viņi patstāvīgi darbojas, katru reizi, kad top kāds mākslas darbs, tas iedvesmos turpināt darīt. Piemēram, kad divus gadus vecs puika paņem zīmuli un velk uz leju, uz augšu, uz augšu, uz leju, šķiet bezjēdzīgi, nejauši skribelējumi, taču nebūt nevajadzētu uztvert to tik pavirši, jo visa bērna būtne zīmē, tur tiek parādītas emocijas un pieaugušie var iegūt ieskatu bērna fiziskajā, emocionālajā un izziņas attīstībā (Crosser, 2008). Mākslinieciskā darbība ko veikuši bērni, katram būs dažādi, zīmējumi nebūs vienādi, tā jau arī ir iztēle un radošums, kas ir neredzēts un kaut kas jauns, katra bērna personība redzēto uztver dažādi, emocijas, jūtu izpausmes un dažādu faktoru dēļ, zīmējumi un citi mākslas darbi atšķirsies. Bet tas nebūt nav slikti, katrs mēs esam individuālas personības ar savu skatu uz dzīvi.

Bērni brīvi pārvietojas pa telpu, izmanto grāmatas un materiālus, ko paši patstāvīgi paņem plauktos, paveicot darbu, tos atliek atpakaļ. Pieaugušie neiejaucas, nesagatavo idejas, kuras pasniegt bērniem kā piemēru jeb paraugu, bet ļauj bērniem eksperimentēt, būt patstāvīgiem un aktīviem. Brīvībai ir liela nozīme, pašiem darbojoties, mēs ļaujam bērniem veidot sevi un savu pasauli. Tas parāda, ka brīvība un brīvas izvēles ir ceļš uz patstāvību. Pieaugušais atbalsta ar materiālu sagādāšanu un vides iekārtošanu, svarīgi pedagogam pašam iekšēji būt sagatavotam, nevar no bērna gaidīt patstāvību mākslinieciskajā darbībā, ja skolotājs nav gatavs bērnam dot brīvību darboties ar tiem materiāliem un tehnikām, ar kurām viņš vēlas realizēt savas idejas. Brīva izvēle un iekārtota vide ir saistīti jēdzieni, to mērķis ir patstāvīga darbošanās kā arī bērna atbildības uzņemšanās par rezultātu. Brīvas izvēles darbu varētu attēlot šādi (sk. 9. attēlu).

9. attēls. Brīvas izvēles darbs (Milleri-Hohagēni, 2011, 43)

Ieguldot iekšējo un ārējo darbu un ievērojot šos principus, mācīšanās šķitīs viegla un pašsaprotama. Vidi jā sagatavo skolotājam ar rūpību un mīlestību pret bērniem un viņu interesēm un vajadzībām (Milleri-Hohagēni, 2011, 43). Darba autore secina, ka 4-5 gadu vecumā patstāvības līmenis ir pietiekams, lai izpaustos mākslinieciskajā darbībā un piedalītos rotaļās. Mākslinieciskā darbība bērna dzīvē ietver svarīgu nozīmi. Tā attīsta radošo darbību, estētisko uztveri. Iemāca strādāt ar dažādiem materiāliem, tehnikām un darbarīkiem, lai paustu savu radošumu mākslas darbos. Bērns zīmējumos parāda savas emocijas, atspoguļo pasaules uztveri, atbilstoši noskaņojumam izvēlas krāsas. Mākslinieciskā darbība ir jāorganizē tā, lai bērniem būtu iespējams darboties patstāvīgi, patstāvīgi izlemt kādu darbību veikt, izvēlēties materiālus, patstāvīgi sakārtot darba vidi. Pedagogam jāplāno rotaļnodarbības laiku, lai bērniem pietiktu laiks arī darba vietas sakārtošanai. Ja pedagogs pirmsskolas izglītības iestādē strādā ar noteiktu grupu visu periodu līdz skolas laikam tad, patstāvības līmenis bērniem ir lielāks, jo iepazīt bērnu attīstību, viņa spējas, mainoties pedagogiem, tad nāktos atkal no jauna. Arī bērniem tad ir nepieciešams laiks adaptācijai, kas kaut kādā mērā ietekmētu patstāvību. Mākslinieciskā darbība bērnos rosina tēlotājmākslā iegūto pieredzi lietot situācijās, kad ir emocionāli pārdzīvojumi, kad skumji vai priecīgi. Pieaugušajam jāpadara bērna pasauli interesantāku, daudzveidīgāku, lai ar savām zināšanām un palīdzēšanu sekmētu bērna patstāvīgo darbību.

2. Patstāvības sekmēšana 4-5 gadus veciem bērniem mākslinieciskajā darbībā

2.1 Pētījuma raksturojums

Pētījumos patstāvība 4 - 5 gadus veciem bērniem mākslinieciskajā darbībā, pētījumu veica Ventspils "X" pirmsskolas izglītības iestādes vidējā grupā. Pētījums tika veikts 2022. gadā. vidējo grupu apmeklēja 19 bērni, vecumā no 4- 5 gadiem, tai skaitā 9 zēni, 10 meitenes, pētījuma procesā piedalījās 16 bērni, bērnu vārdi ir mainīti. Empīriskā pētījuma veikšanai vērā tika ņemtas vecāku un vadības atļauja.

Pētījuma veikšanas sākumā autore izstrādāja pētījuma plānu:

1. Noskaidro piemērotāko metodi, kura tiks pielietota pētījuma gaitā.
2. Kritēriju izstrādāšana „X” iestādes grupiņā
3. Interviju ar skolotājiem un skolotāja palīdzēm jautājumu izstrādāšana.

Kritēriju izstrādāšana nepieciešama, lai spētu pārbaudīt un pētīt patstāvības sekmēšanu mākslinieciskajā darbībā 4-5 gadu vecumā. Balstoties uz dažādu autoru atziņām (Montesori, Deivisa, Vahtere, Kaņepēja), autore izdala kritērijus, rādītājus un patstāvības līmeni (skat.1. tab.).

1.tabula. Patstāvības prasmju noteikšanas kritēriji, rādītāji un patstāvības līmenis

Kritēriji	Rādītāji	Līmenis	
Patstāvīgi izvēlas materiālus, lai īstenotu savu ieceri.	Prasme organizēt savu darbu, atlasot nepieciešamos materiālus.	Veicot māksliniecisko darbību patstāvīgi izvēlas materiālus, lai īstenotu savu ieceri.	3
		Veicot māksliniecisko darbību, ne vienmēr patstāvīgi izvēlas materiālus, lai īstenotu savu ieceri.	2
		Veicot māksliniecisko darbību, neizvēlas patstāvīgi materiālus, lai īstenotu savu ieceri.	1
Prot lūgt palīdzību.	Nepieciešamības gadījumā prot meklēt atbalstu.	Patstāvīgi veicot māksliniecisko darbību, nepieciešamības gadījumā, lūdz palīdzību.	3
		Patstāvīgi veicot māksliniecisko darbību, nepieciešamības gadījumā, ne vienmēr lūdz palīdzību.	2
		Patstāvīgi veicot māksliniecisko darbību, nepieciešamības gadījumā, nelūdz palīdzību.	1

Pabeidz iesākto darbu līdz galam.	Prasme būt mērķtiecīgam.	Patstāvīgi veicot māksliniecisko darbību, iesākto darbu paveic līdz galam.	3
		Patstāvīgi veicot māksliniecisko darbību, ne vienmēr iesākto darbu paveic līdz galam.	2
		Patstāvīgi veicot māksliniecisko darbību, neprot iesākto darbu paveikt līdz galam.	1
Patstāvīgi novērtē paveikto.	Prasme pastāstīt par savu darbu.	Veicot māksliniecisko darbību, patstāvīgi novērtē paveikto.	3
		Veicot māksliniecisko darbību, ne vienmēr patstāvīgi novērtē paveikto.	2
		Veicot māksliniecisko darbību, neprot patstāvīgi novērtēt paveikto.	1

Tabulā redzami līmeņi, kuriem iedalīts savs skaitlis, augsts līmenis (3) nozīmē, ka konkrētais bērns, patstāvīgi veicot māksliniecisko darbību, patstāvīgi izvēlas materiālus, lai īstenotu savu ieceru, paveic iesākto darbu līdz galam, ja nepieciešams lūdz atbalstu skolotājam un novērtē savu paveikto darbu. Bērnam piemīt mērķtiecība, neatlaidība un prasme patstāvīgi sagatavoties veicamajam darbam, atlasīt nepieciešamos materiālus, kā arī prasme sakārto darba vietu pēc darba veikšanas. Līmenis, kurš apzīmē ciparu (2) ir pietiekams līmenis. Tas nozīmē, ka ne vienmēr pirmsskolas bērns vecumā no 4-5 gadiem, prot atlasīt nepieciešamos materiālus, paveikt iesākto darbu līdz galam patstāvīgi, kā arī ne vienmēr tiek meklēts atbalsts, lai iesākto pabeigtu, bērnam tiek atgādināts, ka jāsakārto darba vieta pirms un pēc darba veikšanas, to paveic ar skolotāja palīdzību, kā arī paveicot darbu, neprot patstāvīgi par to pastāstīt citiem un novērtēt padarīto. Zems līmenis (1), bērns neprot atlasīt nepieciešamos materiālus un patstāvīgi paveikt iesākto darbu līdz galam, vienmēr ir nepieciešama skolotāja palīdzība, nav intereses darboties patstāvīgi, nekad nejautā skolotājam palīdzību, nemeklē atbalstu, un neprot novērtēt savu darbu.

Pētījuma veikšanai tika izmantota novērošanas metode, lai spētu noteikt vai 4-5 gadus veciem bērniem, veicot māksliniecisko darbību, piemīt patstāvība un kā to sekmēt. Novērošana tika veikta sākot no 2022. gada janvāra. Nodarbību tēmas, kuras tika apskatītas:

- Kosmoss
- Radi pats!
- Mosties daba!
- Kā lai izaudzē?
- Mēs- jautrie pētnieki!

Autore secina, ka novērošanas metode sniedza priekšstatu bērnu ikdienā, kā skolotāji sekmē bērna patstāvību, kā tiek veidota vide, kur darboties. Vai bērniem tiek sniegts pietiekams atbalsts, lai sekmētu patstāvīgu māksliniecisko darbību. Pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas, kuras autore ieguva veicot teorētisko pētījumu, sniedza priekšstatu vai nodarbības tiek veiktas tā, lai veicinātu patstāvību.

2.2.Pētījuma rezultāti

Lai veicinātu 4-5 gadus vecu bērnu patstāvības prasmes mākslinieciskajā darbībā, tika piedāvātas dažādas rotaļnodarbības, izmantoti dažādi materiāli, individuāli, radoši darbi mākslas centrā, atbilstoši bērnu interesēm un sagatavotībai. Tika sagatavota vide, lai bērni paši spētu paņemt materiālus, nepieciešamos instrumentus, iekārtoti centri (mākslas, dabas, matemātikas, valodas,), lai viss būtu pārredzams un saprotams. Bērns atrodas vietā, kurā viņš ir darītājs, bet pedagogs virzītājs, bērna patstāvības prasmes tika vērotas pēc izvirzītajiem kritērijiem. Bakalaura darbā tiek aprakstīta mēneša tēma “Radi pats!”.

1. Nodarbības temats: “Ceļojums uz jūru”.

Saturs: Ar līmes un smilšu, jeb citu atrasto materiālu palīdzību, veido savas sajūtas, emocijas, (pēc izvēles) attēlo pārgājienā redzēto.

Plānotais rezultāts: Patstāvīgi rada savu iecerī par ceļojumu uz jūru, variē ar dažādu līniju, formu un laukumu aizpildīšanu mākslinieciskajā darbībā. Prot pastāstīt par attēloto.

Materiāli: Spainītis, lāpstīņa, paplāte jeb kaste, sausas smiltis, zīmuļlīme, papīra lapa, salvete.

Rotaļnodarbības apraksts:

Iepriekšējo dienu rotaļnodarbību laikā bērniem tika jautāts, ko varētu radīt paša rokām? Tā kā šīs nedēļas nodarbības notika āra vidē, bērni spēlējās smiltīs, veidoja pilis, mājas, raka dziļas bedres, veidoja kafejnīcu, kurā cepa smilšu kūkas un cienāja grupas biedrus, lomu spēles šajā vecumā ir cieņā. Vienotā balsī bērni nolēma radošajā darbībā izmantot smiltis. Skolotāja aicina bērnus kopīgi izdomāt, kur tad smiltis varētu iegūt, skaidrs ir viens, smilšu kastes smiltis nevajadzētu izmantot, jo citu grupu bērniem vairs nebūs kur celt pilis. Kopīgi tiek plānots, no kurienes varētu atnest smiltis, atbildes skan dažādas, kāds var atnest no savām mājām, kādam ir pie vecmamma smilšu kaste, cits piedāvā tās meklēt jūrā. Skolotāja piekrīt, ka šoreiz labāk mazliet paņemsim no jūras kāpām smilšu čupiņu, tās būs sausas un tiešām noderēs radošajā darbā. Tiek norunāta diena, kurā bērni dosies uz jūru,

skolotāja piekodina, lai katrs bērns paņem līdzi kaut ko, ar ko paņemt un kur salikt smiltis. Pastaigas dienā, kad visi dodas pēc smiltīm, katrs bērns nes kaut ko rokā, cits nes mazu spainīti un lāpstiņu, cits paņēmis plastmasa trauku ar vāku, kāds iztiek ar maisiņu. Pastaigas laikā tiek vēroti kādi laikapstākļi ir šodien un kādi ir piedzīvoti pavasarī. Katrs bērns izmanto savus piederumus un patstāvīgi savāc smiltis. Kad nonākuši atpakaļ iestādes pagalmā, skolotāja aicina pārbaudīt katram bērnam un pastāstīt kādas ir viņa smiltis, vai tās ir sausas, birstošas vai slapjas. Bērni smiltis ber cauri pirkstiem, nosaka kādas tās ir ar taustes palīdzību. Skolotāja stāsta, ka ar līmes palīdzību uz lapas jāattēlo tās emocijas, sajūtas pēc ceļojuma uz jūru, katrs izmanto savus materiālus, ko atrada jūrā (smiltis, jūras kociņi, gliemežvāki). Lai radītu ieceri ar līmes palīdzību, parasti izmanto sausas smiltis, kopīgi slapjās smiltis tiek saliktas žāvējamā skapī, pēcpusdienā tās jau ir sausas, bērni dodas ārā un veido radošo darbu. Skolotāja bērniem nesaka kā darbs darāms, vien, ka jāizmanto līme un smiltis, kā arī citi atrastie materiāli, radot bērniem iespēju patstāvīgi un radoši izpausties, bērni sagatavojas darba veikšanai. Katrs veido to, kas palicis atmiņā vai kas visvairāk patika, mērojot ceļu līdz jūrai, katra darbs ir dažāds, kādam spīd saule, citam attēloti mākoņi, jūras viļņi vai iegūtās emocijas pēc ceļojuma. Pozitīvi, ka bērniem netika dots piemērs, pēc kura visiem darbiem jāizskatās vienādiem. Kad darbiņš padarīts, bērni sakārtoja darba vietu, un darba lapu nolika uz soliņa, lai saule to kārtīgi nožāvē. Lai gūtu atgriezenisko saiti, bērni apsēžas aplī, turot savu darbu rokās. Katrs pēc izvēles pastāsta kā radās ideja, kas ir attēlots uz lapas, kā veicās darba procesā?

Veicot šo uzdevumu bērni bija sajūsmā, pastaiga ārpus iestādes uz jūru bija burvīga, katram bija iespēja savu darbu veidot tik radoši, cik pats to vēlas. Alberts ir ļoti jūtīgs puisis, pirms pastaigas viņš konstatēja, ka savu mazo spaini ar lāpstu aizmirsis mašīnā braucot uz bērnudārzu, taču to veikli atrisināja, paņemot no grupas plastmasa spaini un mērkaroti. skolotāja mierina, ka tā var gadīties, viss ir labi un katram būs nepieciešamie piederumi, lai jūrā paņemtu smiltis. Uzdevums šķita interesants visiem, tādēļ procesā iesaistījās pilnīgi visi grupas bērni. Atpakaļceļā bērni sarunājās un stāstīja viens otram cik daudz smiltis katrs paņēmuši un kur tieši atraduši. Skolotāja lepojas, ka katram sanākuši tik dažādi darbi (sk. 10. attēlu).

10. attēls. Adeles redzējums par ceļojumu uz jūru

Krišjānis darbu veica ļoti rūpīgi, lēnām bēra smiltis virsū, skolotāja jautāja, kāpēc viņš lēnām ber smiltis? Viņš atbildēja, ka vēlas, lai darbs būtu glīts, sarunā iesaistījās arī Sāra, kura darbu bija jau pabeigusi. Viņa izstāstīja Krišjānim, ka smiltis var bērt arī pa visu lapu, smiltis pielips tur kur ir līme, bet vēlāk liekās smiltis, paceļot lapu, nobirs pašas. Skolotāja piekrītoši māja ar galvu, bērni darbojoties ar smiltīm un līmi, paši nonāca pie secinājumiem par darba veikšanu (sk. 11. un 12. attēlu).

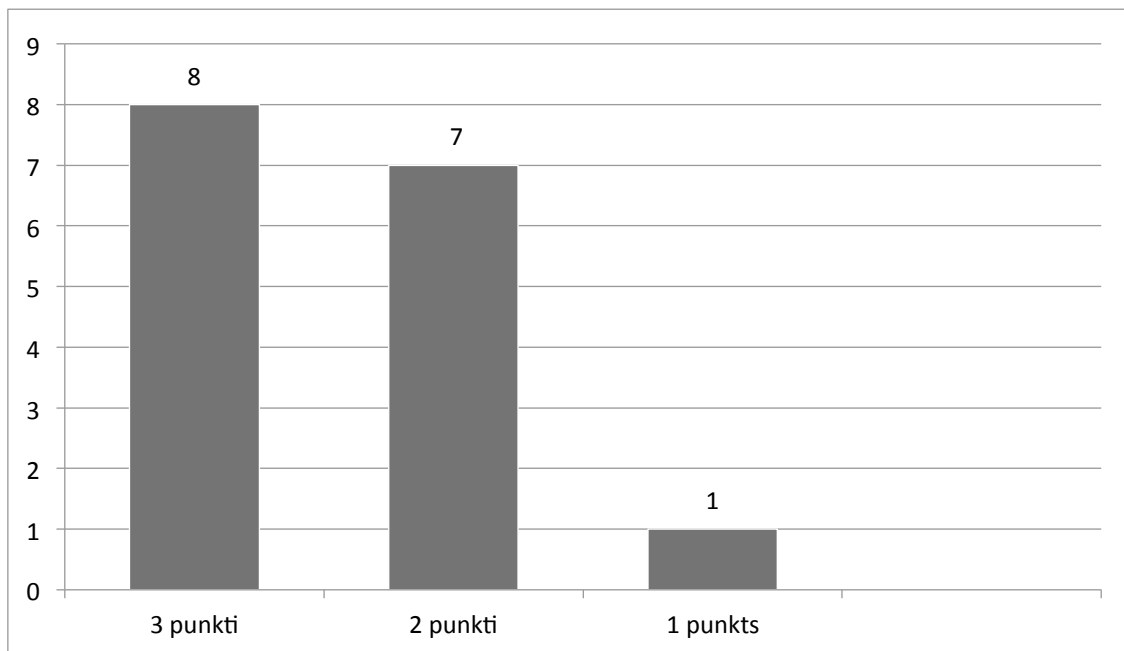

11. un 12. attēls. Krišjāņa radošais darbs

Vērojot šo māksliniecisko darbību, autore secina, ka bērni tika ieinteresēti darboties, pirmkārt, smiltis netika atnestas un noliktas bērnu priekšā, paši domāja, kur smiltis dabūt, paši arī tās atnesa, katrs pēc savām vajadzībām un iespējām. Bērni spēja atvērties un pastāstīt kādēļ attēloja tieši tādu ieceri, katrs novērtēja savu padarīto darbu. Darba autore secina, ka trūkst dažādības, bērni attēloja ar smilšu palīdzību sauli, mākoņus, jūru, taču darbos trūka krāsas, dzīvības, iespējams, varētu izmantot krāsas, vai spīdumus, kas ienestu dzīvību un krāsas, lai attēlotu šo jauko ceļojumu. Pēc darba veikšanas, autore veic patstāvības prasmju noteikšanu pēc izveidotajiem kritērijiem (sk. 1. pielikumu).

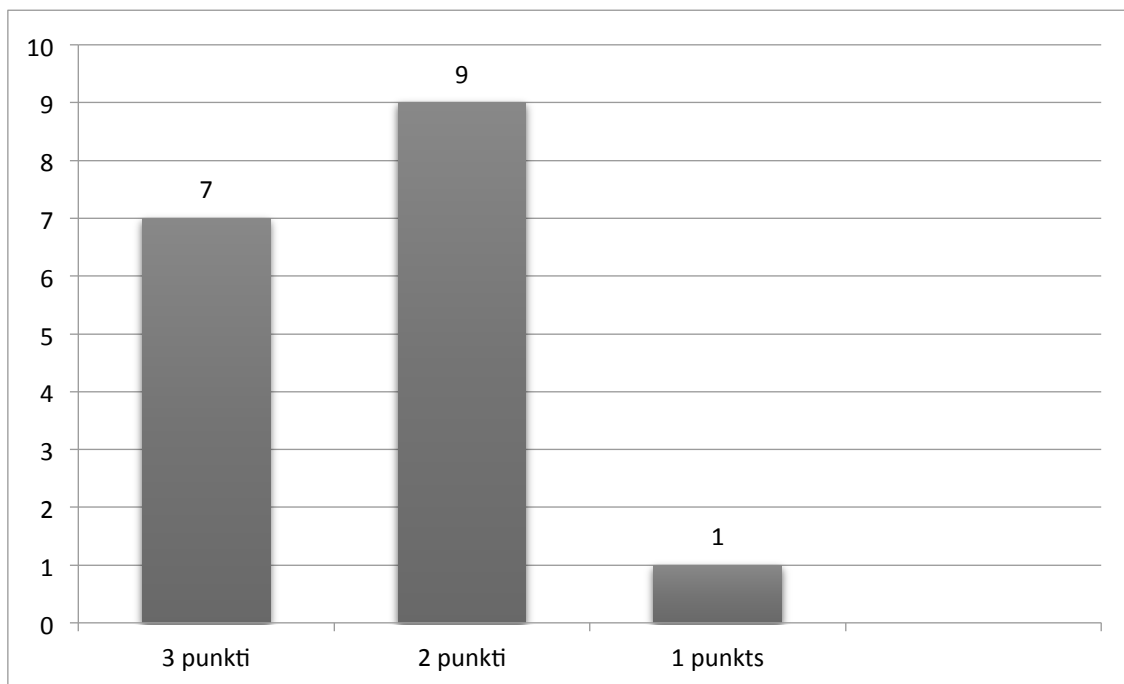
Kritērijā par materiālu izvēli, lai īstenotu savu ieceri, autore analizē, ka ar bērniem tika veidota saruna, par to, kādus dabas materiālus vēlētos izmantot rotaļnodarbībā, bērni vienojās, ka tās būs smiltis, tādēļ arī katrs padomāja par nepieciešamajiem instrumentiem, lai atnestu smiltis grupas iestādes laukumā, dienā, kad visi dosies uz jūru. 14 bērni spēja patstāvīgi sagatavoties nodarbībai, izvēlēties nepieciešamos piederumus un materiālus radošajai darbībai. 2 bērniem bija nepieciešama palīdzība, lai atlasītu materiālus, tas parāda, ka hipotēze apstiprinās, lūdzot palīdzību tiek sekmēta patstāvība mākslinieciskajā darbībā. Neviens bērns neieguva rezultātu 1 punkts, autori tas priecē, visi bērni spēja atlasīt sev nepieciešamos materiālus, bērniem šis uzdevums ļāvis raksturot savas izjūtas ar nepieciešamo materiālu palīdzību. Kad pieaugušais nenorāda, kādi materiāli nepieciešami, kā darbam jāizskatās, tas atraisa bērnos brīvību un vēlēšanos iesaistīties, kas turpretī sekmē patstāvību.

Analizējot kritēriju - lūdz palīdzību, pirmās nodarbības laikā, augsts rādītājs ir 7 bērniem. Krišjānim, Dārtai, Evai, Kristapam, Hardijam, Ralfam, Beātei. Šie bērni prot lūgt palīdzību skolotājam, taču Kristaps un Dārta, lūdzot palīdzību un gaidot, kad skolotāja atnāks palīdzēt, centās vēl paši mēģināt, bieži vien darbu paveica patstāvīgi un beigu beigās, skolotājas palīdzība nebija nepieciešama. Vidēji rādītāji ir 9 bērniem- Valteram, Žanetei, Līvai, Madijai, Artjomam, Sārai, Adelei, Albertam, Alisai. Autore bija pārsteigta, ka tik daudz bērni ne vienmēr prot lūgt palīdzību. Iespējams, palīdzība netiek lūgta, jo bērni kautrējas, varbūt kāds ir nedrošs, jo nav sapratis uzdevumu, pieaugušie mēdz bērnam visu pateikt un parādīt priekšā, bērns pārstāj darīt, domāt, kad sastopas ar grūtībām, tas nozīmē, ka pedagogam ir jāprot raksturot redzēto, iedrošināt, ka viss izdosies, piemēram, izmantojot teikumu, es redzu, ka tu esi spainī atnesis smiltis un nosmērējis lapu ar līmi, es jau tagad redzu cik jauki tavs darbs izskatīsies, kad tas būs pabeigts! Tādā veidā bērns tiek iedrošināts darboties un jūtas novērtēts, uzklausīts. Reizēs, kad būs nepieciešama palīdzība, bērns nekautrēsies jautāt palīdzību pedagogam un pabeigs iesākto līdz galam (sk. 13 attēlu).

13. attēls. Pabeidz iesākto darbu līdz galam

Analizējot 13. attēlu par trešo kritēriju rādītājiem, pēc pirmās rotaļnodarbības, darba autore secina, ka 8 grupas bērni spēj patstāvīgi pabeigt iesākto darbu līdz galam. Krišjānis, Žanete, Dārta, Kristaps, Hardijs, Adele, Ralfs, Alberts. Šie bērni darbu dara patstāvīgi, bērni paši izlēma ko attēlos, ar smilšu un līmes zīmuļa palīdzību, to uzzīmēja uz lapas un bēra sausās smiltis. Vidēji rādītāji ir 7 bērniem. Darbiņu paveic gandrīz patstāvīgi, visbiežāk jautāja skolotājas palīdzību, pirms darba sākšanas, kā arī pabeidzot darbu. Beātei bieži vien trūkst pacietības, jo darbu veic lēnām, kad citi bērni jau pabeiguši un rotaļājas, viņa nevēlas pabeigt iesākto un steidz darbiņu nolikt pie pabeigtajiem darbiem. Bieži viņas darbos redzami tukši laukumi, vai nepabeigtas idejas. Zems rādītājs ir Artjomam. Artjoms dzīvo savā pasaulē, bieži dzirdamas frāzes angļu valodā, zēns nevēlas iesaistīties rotaļnodarbībā, parasti izvēlas pilnīgi ko pretēju darāmajam. Dara tikai to, kas interesē, visbiežāk tie ir eksperimenti, vai rotaļas brīvā dabā. Skolotāja veic individuālās pārrunas ar Artjomu, gan ar viņa vecākiem, lai rastu labāko pieeju, spētu viņu ieinteresēt darboties gan individuāli, gan kopā ar grupas biedriem. Ceļojums uz jūru ļāva vairāk ieklausīties sevī, savās sajūtās, attēlot to, kas lika sirdij pukstēt straujāk, tas runāja uz bērna iekšējo pasauli, lika atbildēt katram pašam uz jautājumiem: „Kas man šajā ceļojumā patika visvairāk?“ Kādas sajūtas mani pārņēma, kad redzēju jūru, smiltis?“, „Kā es varētu attēlot savas sajūtas, domas, emocijas ar smilšu palīdzību, kā tas izskatītos?“ Kad bērni darbu bija pabeiguši, katrs novērtēja savu darbu ar šo jautājumu palīdzību (sk. 14. attēlu).

14. attēls. Patstāvīgi novērtē paveikto

Analizējot 14. attēlu par kritēriju, par patstāvīgu darba novērtēšanu, autore secina, ka 9 bērni ne vienmēr novērtēja savu darbu, un nespēja patstāvīgi stāstīt par izvēlēto ieceri, taču atbildēja uz skolotājas vienkāršiem jautājumiem. 7 Bērni, Krišjānis, Žanete, Eva, Hardijs, Ralfs, Beāte, Adele lieliski prata pastāstīt par savu darbu, aprakstīt to un stāstīt pārējiem grupas biedriem savas sajūtas, piedzīvoto un pārdzīvoto ceļā uz jūru. Artjoms par darbu nestāstīja, kā arī neatbildēja uz skolotājas jautājumiem. Tā vietā, viņš rādīja savu izveidoto darbu, kas bija izveidots ar līmes un smilšu palīdzību, bet arī iekļauti citi dabas materiāli, ko atrada iestādes pagalmā. Zāles stiebrīņi, zemi, lapas. Darbu aplūkoja ar pārējiem grupas biedriem, skolotāja iedrošināja Artjomu, ka darbs lieliski paveikts, šeit redzami dažādi izmantoti materiāli, viņš ir lieliski pastrādājis. Artjoms bija gandarīts par savu realizēto darbu, autore tic, ka atklājot Artjoma stiprās puses, sakot viņam to, ko viņš ir labu paveicis, nenorādot uz bērna kļūdām, tas sekmēs viņa vēlmi iesaistīties, viņš jutīsies uzklauts, cienīts, saprasts.

Nodarbības temats: “dabas krāšņums”

Saturs: Pēc tiešā vērojuma radīts zīmējums.

Plānotais rezultāts: Piedalās iestādes ziedu dārza veidošanā, izturas saudzīgi pret augiem, kā arī pieņem patstāvīgus lēmumus mākslinieciskās darbības tapšanā.

Materiāli: kūdra, atraitnīšu sēklas, puķu podi, lejkanna, ūdens, salvete, balta lapa, krāsainie zīmuļi, krītiņi, guašas krāsas, ūdens trauks, otas.

Rotaļnodarbības apraksts: Agrā pavasarī skolotāja ar bērniem bija sējuši atraitnīšu sēklas podos, tos laistījuši, lolojuši, rūpējušies, lai laikā, kad āra temperatūra būs augstāka, varētu izdaiļot puķu dobi pie grupas logiem. Jau sējot ziedu sēklas, bērnos varēja novērot patstāvības prasmes, tāpat tās izpaudās laikā, kad atraitnītes atradās uz palodzes, tās laistīt bērni nepiemirsa, kopā ar skolotāju tika izveidots laistīšanas kalendārs, lai mitrums augsnē nebūtu ne par maz, ne par daudz. Kādā dabaszinības nodarbības laikā, bērni izstādīja atraitnītes, aplēja tās, novēlēja krāšņu augšanu un nedēļām ejot, priecēja acis gan sev, gan arī apkārtējiem (sk. 15. attēlu).

15. attēls. Žanete aplej pārstādītās atraitnītes

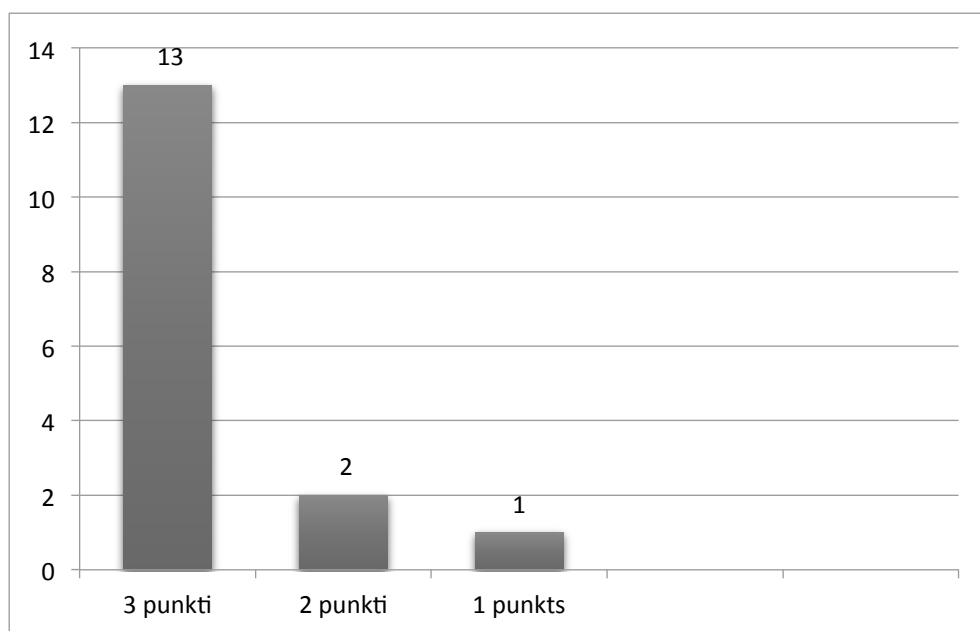
Analizējot 15. attēlu, autore secina, ka bērnu patstāvība un vēlme iesaistīties rotaļnodarbības darbā bija saistīta ar emocionālo pusi. Dienā, kad bija plānota vērošanas nodarbība dabā, skolotāja lūdza katru bērnu vērot kādu objektu, koku, ziedus, kukaiņus zālē, skudru izveidotās taciņas pie puķu dobes un jebko citu, kas ienāk prātā. Daba ir ļoti interesanta tā nekad nav tāda kā bija vakar, puķīte paaugusies, skudras izminušas citus ceļus, lapas izplaukušas. Bērniem tika sekmēta pašvadīta mācīšanās. Pašu izvēlēts un vērots.

Vairāku bērnu izvēle bija attēlot atraitnītes. Tas atsauc atmiņā emocijas, paši bērni tās izaudzēja no mazas sēkliņas, līdz skaistam ziedam, kuras pārstādīja puķu dobē. Bērni savu vērojumu attēloja mākslinieciskajā darbībā, pārējie bērni minēja, kas tas ir un kur to var redzēt dabā, izglītības iestādes teritorijā (sk. 16. attēlu).

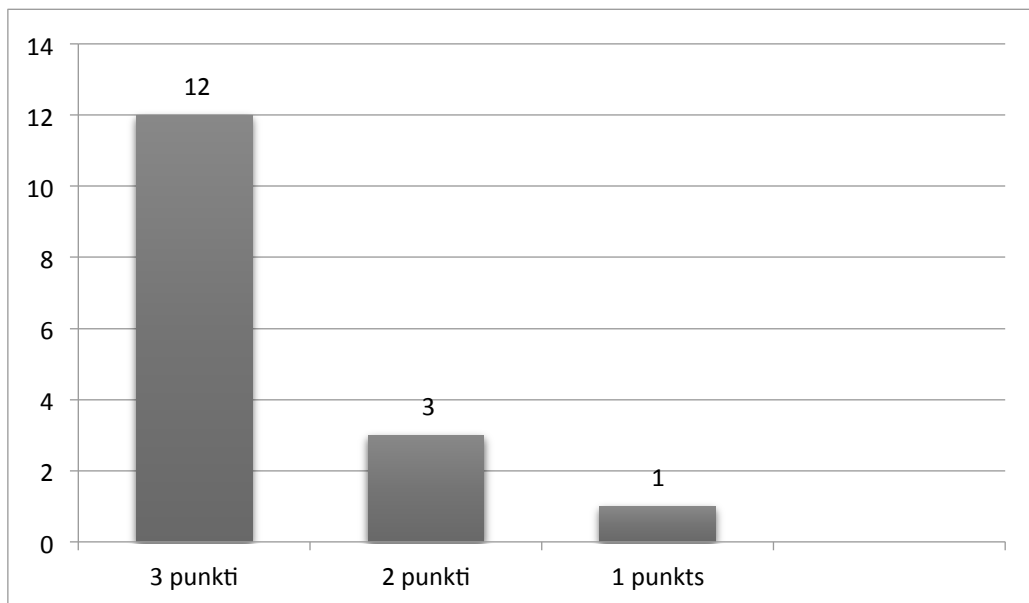
16. attēls. Žanetes vērojums puķu dobē – dzeltenās atraitnītes

Pētot bērnu darbus, autore secina, ka bērni vēl īsti nespēja izvēlēties pēc iespējas dažādākus vērojumu objektus. 10 bērnu darbos bija redzama puķu dobe ar atraitnītēm, 5 darbos bija redzami koki un 1 darbā bija pati izglītības iestāde. Protams, bērnu darbi atšķīrās, pat ja zīmēts viens un tas pats, jo katrs to redz savādāku, no cita rakursa, citās krāsās. Bērniem nesagādāja grūtības darbu veikt patstāvīgi, uzdevumā iesaistījās visi grupas bērni, gūstot gandarījumu par paveikto, patstāvības prasmju noteikšana redzama pielikumā (sk. 2. tabulu pielikumā). Iegūtos kritērija rezultātus atspoguļoja diagrammā (sk. 17. attēlu).

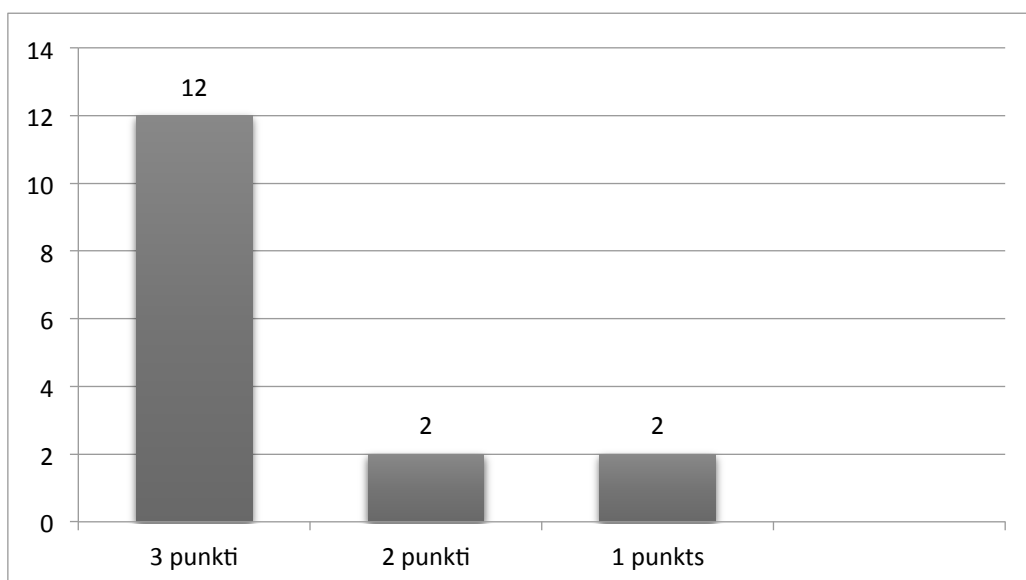
17. attēls. Patstāvīgi izvēlas materiālus, lai īstenotu savu ieceri

13 bērni, pirmo kritēriju, patstāvīgi atlasa materiālus, radošā darba veikšanā, izpildīja bez problēmām. Bērni pēc izvēles izvēlējās nepieciešamos materiālus, lai veidotu radošo darbu, zīmējumu vai gleznojumu pēc tiešā vērojuma. Mākslas centrs ir iekārtots tā, lai visi materiāli būtu brīvi pieejami, tādēļ šī uzdevuma veikšana sekmēja bērna patstāvību, atlasot sev nepieciešamos materiālus, darba vietas sakārtošanu, kā arī darba vietas novākšanu, kad pabeigts radošais darbs. 2 grupas bērniem, Sārai un Žanetei bija vajadzīga palīdzība, tādēļ, ka meitenes bija piemirsušas, kas bija vajadzīgs darbam ar guaša krāsām. Skolotāja ar jautājumu palīdzību ļāva Sārai saprast, ka guaša krāsām nepieciešamas savādāka biezuma lapas, kā zīmējot ar zīmuļiem, tāpat ir svarīgi uzreiz sagatavot ūdenstrauku, kurā ieliet ūdeni un lupatiņu, kurā nosusināt slapjās otas. Zemu rādītāju ieguva 1 bērns, tādēļ, ka pat ar jautājumu palīdzību bērns nespēja izdomāt, kādi materiāli nepieciešami, lai realizētu darbu, skolotāja jautāja vai viņš ir izvēlējies ko attēlos? Uz ko atbilde bija, ka nav. Skolotāja lūdza bērnam pieiet pie loga un paskatīties, kas ir tas, ko pirmo ieraudzīja, zēns pasmaidīja un teica, ka ir gatavs darbam. Ar skolotājas palīdzību atlasīja nepieciešamos materiālus un darbojās patstāvīgi, autoresprāt, galvenais uzdevums ir panākt bērna darbību, pabeigt iesākto darbu līdz galam, tas pierāda, hipotēzes apstiprināšanos. Kritērija – prot lūgt palīdzību, otrās rotaļnodarbības rezultātus atspoguļoja 18 diagrammā (sk.18. attēlu).

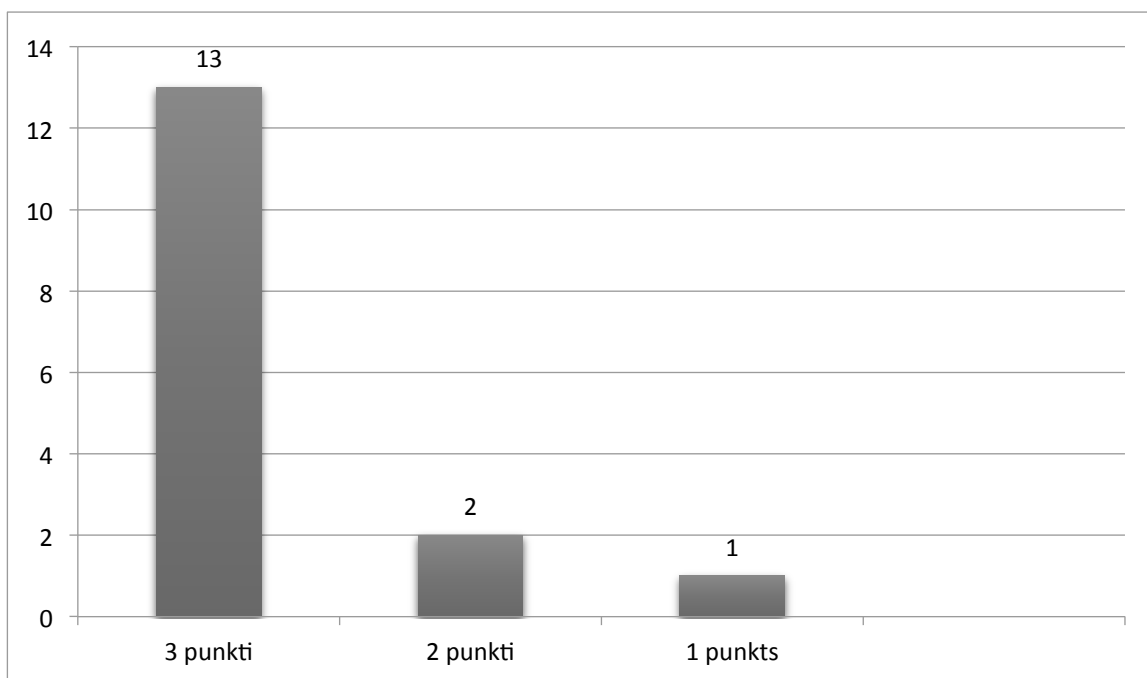
18. attēls. Kritērija – lūdz palīdzību rādītāji

Analizējot kritēriju – lūdz palīdzību, rādītāji ir pieauguši. Pirmās rotaļnodarbības laikā augstus rādītājus ieguva 7, bērni, taču pēc otrās rotaļnodarbības, skatot 18. attēlu, augstus rādītājus ieguvuši 13 bērni, viņi ir palikuši drošāki, lūdz palīdzību, ja tā ir nepieciešama, pēc otrās rotaļnodarbības autore secina, ka bērni iesaistās rotaļnodarbībā un nekautrējas jautāt pēc palīdzības, kā parāda rezultāti, bērni ir kļuvuši patstāvīgāki jau otrās rotaļnodarbības laikā, tādēļ, ka skolotājs ir atbalsts brīžos, kad bērns lūdz pēc palīdzības. 3 bērni ieguvuši vidējus rādītājus, viens bērns zemu rādītāju. Autoresprāt, ir bērni, kuriem grūtāk izdodas lūgt palīdzību, bērniem ir jādod laiks, bieži vien pārmaiņas nenotiek uzreiz, jābūt pacietīgiem un jāgaida rezultāts, lielisks piemērs, bērniem, kuru rādītāji nav augsti, ir bērni, kuriem ar palīdzības lūgšanu nav problēmu. Atrodoties vienaudžu vidū, bērni mācās no citiem, kas arī ir veids kā sasniegt kritērijā augstākus rādītājus. Otrās rotaļnodarbības laikā kritērijā – pabeidz iesākto darbu līdz galam rezultāti ir auguši, ja pirmās rotaļnodarbības laikā augstus rādītājus ieguva 8 bērni, tad pēc otrās rotaļnodarbības tie ir jau 12 bērni, kā arī vidējus rādītājus ieguvuši tikai 2 bērni. Iegūtos kritērija rezultātus apkopēja diagrammā (sk. 19. attēlu).

19. attēls. Pabeidz iesākto darbu līdz galam rādītāji pēc tiešā vērojuma

Analizējot otrās rotaļnodarbības rādītājus, ir redzams, ka kritērija rādītāji ir pieauguši. Salīdzinot ar pirmo nodarbību, augstus rādītājus ieguvuši 12 bērni, viņi paši patstāvīgi un mērķtiecīgi veikuši darbu, proti, iesākto arī pabeiguši. 2 bērni ieguvuši vidējus rādītājus, 2 bērni darbību nav paveikuši līdz galam. Aprunājoties ar šiem bērniem, darba autore secina, ka Eva un Līva nespēj izlemt ko tieši zīmēs, rodas grūtības darbu veikt patstāvīgi, jo nekas netiek pateikts priekšā, pašam ir jāizvēlas un jāzīmē novērotais, meitenes vēlētos konkrētu uzdevumu un skolotājas piemēru. Skolotāja individuāli aprunājas ar meitenēm, sakot, ka konkrēta uzdevuma sniegšana, būs šķērslis, lai bērni atspoguļotu tās sajūtas, emocijas kādas katram ir, citam noskaņojums attēlot ziedus, cits, iespējams, redz interesantus mākoņus, kokus. Šis uzdevums atspoguļo ne tik vien kā vērojumu, bet ietver sevī emocijas un sajūtas. Artjoms darbu veica, taču apskatot darbu, nebija gluži redzams viss no tiešā vērojuma. Zīmējumā bija uzradies dinozauris, kas pēc Artjoma sacīta, postīja iestādes kokus. Skolotāja neizrādīja, ka uzdevums nav veikts pareizi, arī viņš ir attēlojis, to kas viņam tai brīdī šķitis, ka tā viņš vēlas, iespējams, bija aizvēris acis un savu redzēto vienkārši iztēlojis. Minēšanas daļā Artjoms un Hardijs nevēlējās piedalīties. Jāpiebilst, ka skolotājam ir vajadzīgas individuālas pārunas ar šiem bērniem, kuri nevēlas piedalīties. Iespējams, situāciju ir iespējams labot, sarunu rezultātā, ir jāatrod pieeja kā ieinteresēt bērnus darbības pabeigšanai. Noteikti derētu pajautāt, ko bērni vēlētos labprāt paši darīt pēc zīmējumu zīmēšanas, iespējams, šiem bērniem šis darbs ir pārāk apjomīgs un vēlētos minēšanas daļu atlikt uz pēcpusdienas cēlienu, piemēram, pēc launaga ēšanas. Tad bērni vairāk spētu koncentrēties un ieplānoto darbu paveikt līdz galam. Autore atspoguļoja trešā kritērija rādītājus diagrammā (sk. 20. attēlu).

20. attēls. Patstāvīgi novērtē paveikto

Analizējot 20. attēlu. 13 bērni spēja patstāvīgi novērtēt paveikto darbu, skolotāja sagatavojusi uz aktivitāšu sienas 3 emocijas (priecīgs, domīgs, bēdīgs), kas apzīmē, priecīgs- visu sapratu, spēju, izdarīju, domīgs – Ar skolotājas palīdzību sapratu un darbu paveicu, bēdīgs- darbu nespēju paveikt, nesapratu. Kristaps un Valters darbu novērtēja, taču kā paši atzinās, nav novērtējuši precīzi, tādēļ, ka darbs netika patstāvīgi veikts, individuāli aprunājoties ar skolotāju, bērni spēja novērtēt izdarīto darbu. Artjoms darbu nenovērtēja, kā arī nevēlējās un kautrējās stāstīt grupas biedriem zīmējumā redzēto. Šis darbs prasīja no bērniem realizēt dabā redzēto, no bērna prasīja precizitāti un rūpību, ieklausīties sevī, saprast, kas ir tas, ko vēlētos zīmēt. Bērniem šī rotaļnodarbība šķita interesanta un radoša.

Piedāvājot trešo rotaļnodarbību, autore vēlējās dziļāk izpētīt patstāvības sekmēšanu mākslinieciskajā darbībā, tādēļ nākamajā uzdevumā ietvēra arī konstruēšanu, pieturoties pie bērna izvēles pašam izvēlēties nepieciešamos materiālus.

3. Nodarbības temats: “Pašu darināts putnu būrītis”

Saturs: Patstāvīgi rada putnu būrīti, stāsta par tā tapšanas procesu.

Plānotais rezultāts: Patstāvīgi plāno savu ieceru, atlasa materiālus putnu būrīšu veidošanai, prot novērtēt īstenošanas procesu un rezultātu.

Materiāli: Balta lapa, krāsainais kartons, putnu būrišu šablons krāsainie zīmuļi, krītiņi, guašas krāsas, ūdens trauks, otas, līme, šķēres, paliktnis, plastilīna nazis.

Rotaļnodarbības apraksts:

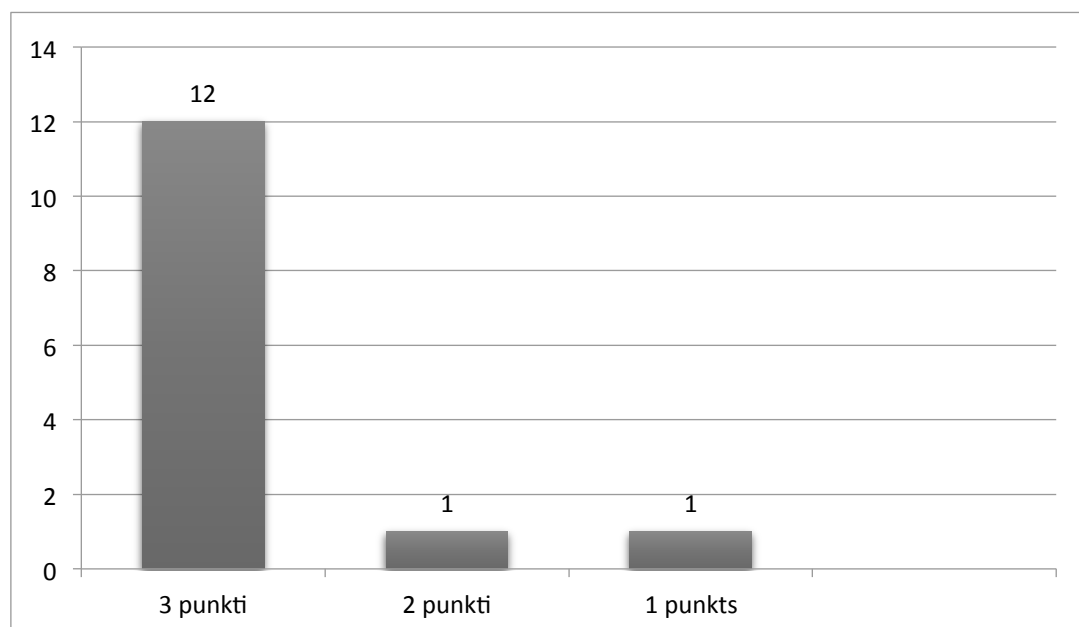
Skolotāja aicina bērnus spēlēt rotaļu “Visi putni laižas” (sk 2. pielikums). Pēc aktīvas izkustēšanās, bērni klausās pasaku par balodi, kurš neiemācījās ligzdu taisīt (sk. 3. pielikums). Bērni izrunā problēmsituāciju par balodi. Skolotāja jautā: Kā mēs varētu balodim palīdzēt? Kur balodis varētu glabāt izdētās olas? Bērni sauc dažādas atbildes, tā rezultātā, visi nonāk pie viena secinājuma – Balodim vajag jaunas mājas. Īsti nav skaidrs kādu māju viņš vēlas, jo ligzdu tā arī neiemācījās taisīt. Dārta nosaka: “Taisīsim katrs savu, tad balodis varēs izvēlēties!” Domāts – darīts! Bērniem ir iespēja izvēlēties materiālus pēc izvēles (sk. 21. attēlu).

21. attēls. Putnu būriša darināšana

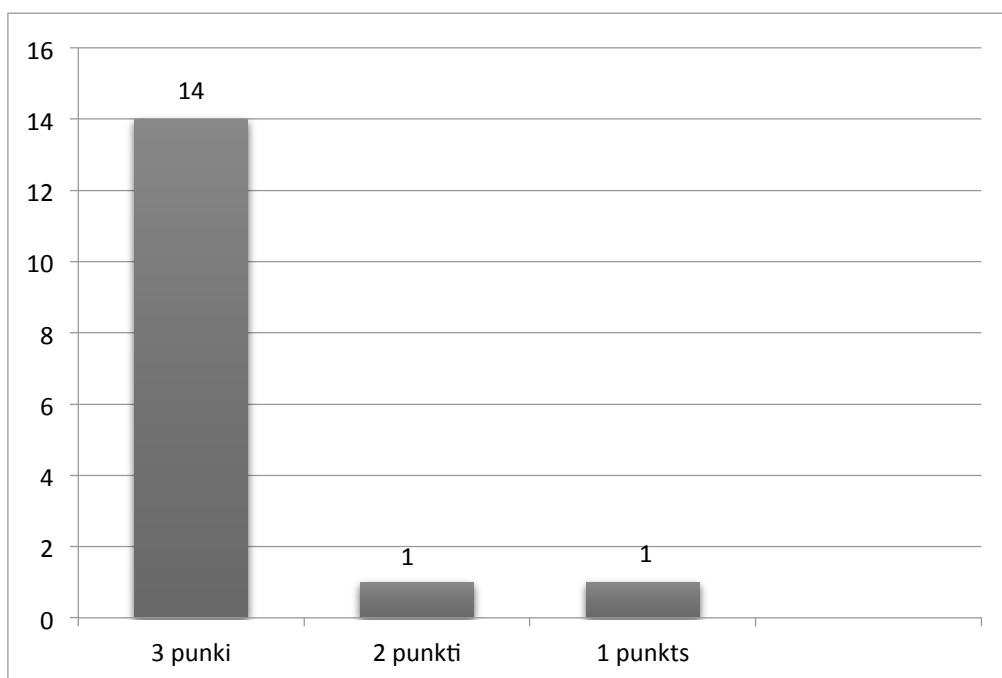
Nodarbības beigās skolotāja aicināja katru bērnu uz individuālu sarunu, kuras laikā pastāstītu par savu radīto putnu būrīti, par ideju, kā tā tapa, kādi materiāli izmantoti, kā balodim patiks bērna radītais putnu būris, gatavos darbus, kuros izmantoja guaša vai akvareļu krāsas, bērni novietoja uz galda, lai tie nožūtu. Skolotāja izmantoja iegūtās zināšanas teorijas daļā pētītajā. Katra bērna darbam sniedza atgriezenisko saiti, tā ir iespēja bērnu iedrošināt, viņš priecāsies par saviem panākumiem, ka tiek atbalstītas viņa idejas, bērns ir darītājs, taču pieaugušais - vērotājs. Darba autore secina, ka visi darbi pēc skata izskatījās dažādi, tādēļ, ka skolotāja bērnus mudināja izmantot pēc iespējas dažādākus materiālus un tehnikas. Autoresprāt, būriša veidošana, kura tapa katra bērna idejas rezultātā, rosināja vēlmi jautāt

pedagogam palīdzību, Daži bērni savu iecerēto ideju nezināja kā labāk realizēt. Tādēļ bērni lūdza palīdzību, skolotāja piekopa taktiku, ka neskrēja pie bērna pēc pirmā lūguma palīdzēt, tādēļ, gaidīšanas rezultātā bija bērni, kas turpināja domāt un darīt, līdz izdevās realizēt patstāvīgi savu ieceri. Bērnām tas sagādā prieku un iemāca, ka nevajag padoties pie pirmajām grūtībām, visu iespējams paveikt pašam. Bērnos netiks iemācīta bezpalīdzība, ka viņš jau zinās, ja pasauks palīdzību, skolotāja visu parādīs priekšā, ir tikai jāpasauc un jāpagaida. Tādēļ bērniem ir jāemāca, ka brīdī, kad tiek lūgta palīdzība, jāturpina darīt pašam, būt mērķtiecīgam, ar visu sparū iet uz priekšu un panākt rezultātu. Vērojot bērnu darbību, autore vēlreiz pārliecinās, ka materiālu skaitam jāatbilst bērnu skaitam, nav iespējams izveidot tādu darbu kā vēlas, ja materiāls jādala uz pusēm. Darba autore veic patstāvības prasmju noteikšanu pēc izveidotajiem kritērijiem (sk. 4. tabulu pielikumā). Iegūtos rezultātus atspoguļojot diagrammā (sk. 22. attēlu).

22. attēls. Pirmā kritērija rādītāji pēc putnu būrīša veidošanas rotaļnodarbības

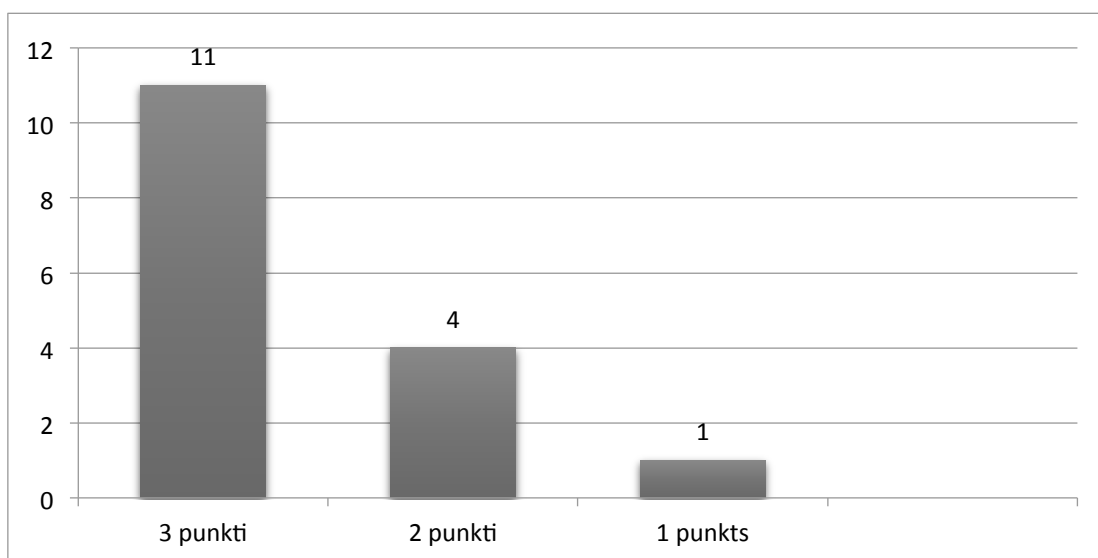
Salīdzinot pirmās rotaļnodarbības rezultātu ar trešās rotaļnodarbības rezultātiem, lielākajai daļai bērnu ir novērojams rezultātu kāpums kritērijā – “Patstāvīgi izvēlas materiālus, lai īstenotu ieceri”. Bērni vēlas iesaistīties mākslinieciskajā darbībā, autore secina, ka bērnu patstāvība mākslinieciskajā darbībā rodas tad, kad viņi paši jūtas sava darba veidotāji, ieceres realizētāji. Patstāvīgi atlasot materiālus viņi turpina darboties un pabeigt iesākto. 2 bērni ieguva vidējus radītājus, viens bērns zemu radītāju, vēl jāprojam ar bērnu tiek veiktas individuālas pārrunas, lai rastu vajadzīgo pieeju bērnam. Otrā kritērija rezultātus pēc trešās rotaļnodarbības atspoguļoja diagrammā (sk. 23 attēlu).

23. attēls. Patstāvīgi pabeidz iesākto darbu līdz galam

Analizējot 23. attēlu, 1 bērns ieguva vidējus rādītājus, viens bērns nespēja patstāvīgi pabeigt darbu, taču 14 bērni ieguva augstus rezultātus. Bērnu uzdevums bija darboties pēc iespējas radošāk, izvēloties savus materiālus un tehnikas. Kā tika novērots, viens bērns nespēja savu ieceri realizēt līdz galam, kā rezultātā pacietības trūkums noveda pie darba nepabeigšanas, ar skolotājas pamudinājumu un palīdzību, pēcpusdienas cēlienā darbu paveica līdz galam. Tāpat tika analizēts kritērijs – lūdz palīdzību, autore secina, ka visi grupas bērni lūdz palīdzību, ja tā ir nepieciešama. Pateicoties sarunām, ka nepieciešamības gadījumā, kad vajadzīga palīdzība, bērni drīkst jautāt un to arī vajag darīt. Prieccē, ka individuālas sarunas ar Artjomu ir devušas rezultātu, rotaļnodarbības laikā, zēns jautāja skolotājas palīdzību, jo vēlējās konstruēt putnu būri. Skolotāja uzdeva jautājumus. „Kā tu vēlies, lai tas izskatās?“ „Kā tev šķiet, kas būtu jādara, lai darbs tiktu realizēts pēc tavas ieceres?“ Individuāli runājoties ar skolotāju, Artjoms nolēma, ka pirms darba darīšanas vēlētos uzzīmēt, kā putnu būrim, pēc viņa domām, jāizskatās. Tas palīdzēja iesākt darbu un, lūdzot skolotājas palīdzību, tika radīts brīnišķīgs putnu būris. Šos darbus neizvietoja rindīnā pie pabeigtajiem darbiem, taču katram jautāja, kur viņš vēlētos šo būri novietot. Artjoms savu konstruēto būri izvietoja iestādes lapenē. Bērni bija ievērojuši, ka tur ir uzvīta ligzda, tādēļ putnu būris kalpos kā barotava, skolotāja ļoti priecājās, kopīgi ar bērniem izveidoja lielāku caurumu, pa kuru putni var paņemt graudus. Pēcpusdienā stāstīja, ka bērnu iecere tika izveidota, lai darītu labus darbus. Tagad vecākiem kopā ar bērniem būs jā rūpējas, lai grupā būtu graudi, ar kuriem barot putniņus. Tas ļaus bērniem uzņemt atbildību, kā arī sekmēt patstāvību, pārbaudīt, pastaigas

laikā, vai putni graudus ir ēduši un nepieciešams papildināt šo barotavu. Skolotāja veica individuālas pārrunas ar katru bērnu, lai saņemtu atgriezenisko saiti, kā arī lūdza katram paskatīties uz citu radīto bērnu darbiem un pateikt kaut ko labu otra darbā. Kritērija rezultātus atspoguļoja diagrammā (sk. 24. attēlu).

24. attēls. Patstāvīgi novērtē paveikto

Analizējot 24. attēlu, 9 bērni spēja novērtēt padarīto, bērni sniedza skolotājam atgriezenisko saiti, Adele, Krišjānis, Alisa, Sāra, Kristaps, Madija, Eva, Dārta Žanete. Ar skolotājas palīdzību savu darbu novērtēja 4 bērni, tādēļ, ka bērniem radās grūtības izteikt savas domas vārdos, skolotāja iedrošināja katru bērnu, izmantojot teikumus, kas palīdzētu stāstīt par savu ieceri. Darbu nenovērtēja 1 bērns. Autoresprāt, bērni ar prieku piedalās nodarbībās, bet viņiem ir grūtības patstāvīgi izvērtēt, kas ir sanācis, bet pie kā jāpiestrādā, taču pielietojot ikdienā šo atgriezenisko saiti un šīs darba novērtēšanas prasmes, šie rādītāji kāps, bērni spēš darbu izdarīt, kā arī izvērtēt un pastāstīt par padarīto.

4. Nodarbības temats: “Vai tavš tārpiņš ir paēdis?”

Saturs: Tārpiņa izveidošana ar papīra slokšņu palīdzību.

Plānotais rezultāts: Bērns atlasa materiālus un patstāvīgi rada tārpiņu mākslinieciskajā darbībā, kopīgi ar grupas biedriem mēra to pēc garumiem.

Materiāli: aplikāciju papīrs, lineāls, zīmulis, dzēšgumija, šķēres, līme.

Rotaļnodarbības apraksts:

Šīs nedēļas ietvaros tiek pētīti kukaiņi, tiek rīkota diskusija par kādu kukaini vēlētos uzziņāt, lielākais vairums nobalso par tārpiņu, skolotāja rāda dažādus attēlus, kā arī pastaigas

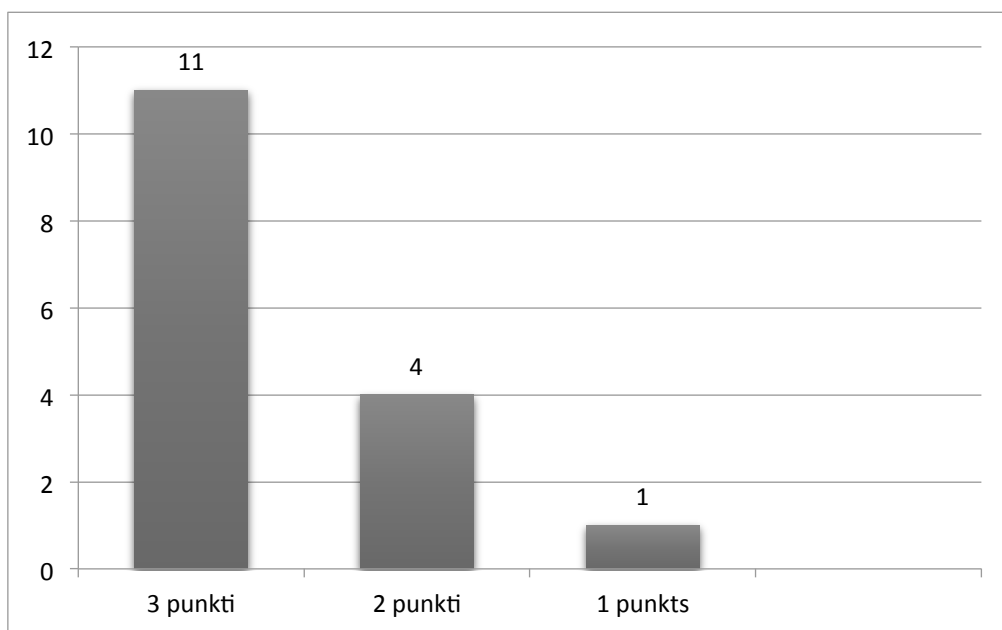
laikā, pēc lietus, bērni dodas lūkot iestādes pagalmā vai var atrast tārpiņus. Dabas centrā ir izvietoti dažāda materiāla kukaiņi, arī vairāki tārpiņi, dažādos garumos. Skolotāja jautā bērniem kādēļ garumi ir dažādi? Bērni atbild, ka tādēļ, ka cits ēd vairāk cits mazāk. Skolotāja aicina izveidot savu papīra tārpiņu, lai radītu savu ieceri, bērni uzdod sev jautājumus – Kādas krāsas es izmantošu? Cik garšs tas tiks izveidots? Kur es to varētu vēlāk izmantot? Bērni sagatavo savu vietu un atlasa nepieciešamos materiālus. Ar lineāla un zīmuļa palīdzību uz aplikācija papīra velk līnijas, turot lapu vertikāli. Tās izgriež un salīmē, lai izveidotos tārpiņš. Kad tie gatavi, kopīgi ar grupas biedriem izmēra, lai uzzinātu, kuram ir garākais tārpiņš, kurš ir vairāk ēdis un izaudzis visgarākais, bet kurš ēdis ir mazāk un ir visīsākais? Bērni atbild uz skolotājas jautājumiem par darba procesu. Kad tārpiņi izmērīti, skolotāja uzdod vēl kādu jautājumu visai grupai - kā izveidot garāku tārpiņu, ja katram ir dota tikai viena A4 lapa? Eksperimenta rezultātā, bērni paši nonāk pie atbildes (sk. 25 attēlu).

25. attēls. Sāras tārpiņš

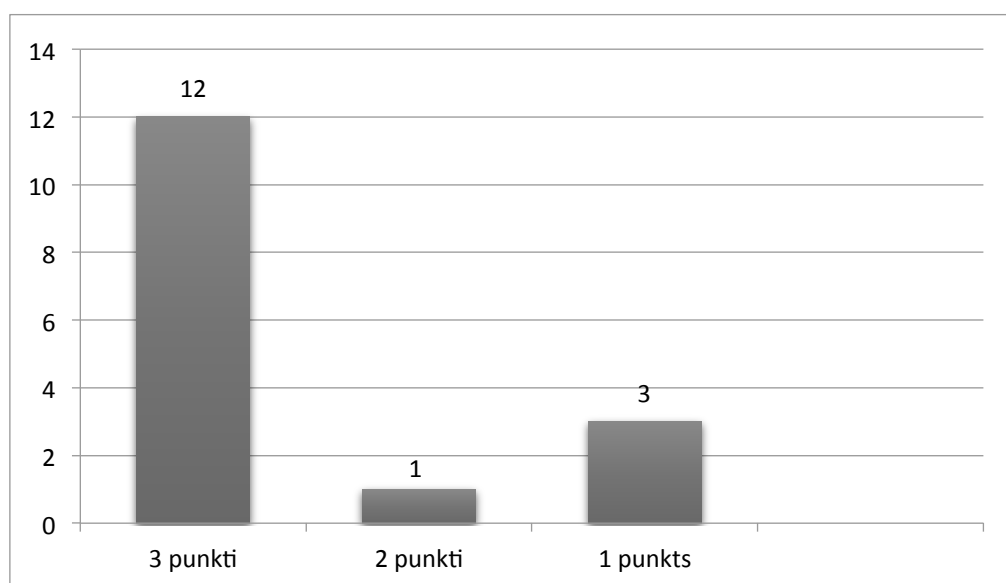
Skolotāja, pirms darba uzsākšanas, ieteica katram atbildēt uz jautājumiem, lai būtu skaidrs kā tiks veidota iecere, lai izveidotu papīra tārpiņu. Tiem bērniem, kam radās grūtības izdomāt, kā to izveidot un nespēja atbildēt uz skolotājas jautājumiem, viņa parādīja savu veidotu darbu un aicināja bērnus izveidot līdzīgu, netika paskaidrots, kā darbu veikt, lai rosinātu viņus nonākt patstāvīgi pie darba izpildes un jautātu skolotājas palīdzību. Autore

apkopoja otrā kritērija rezultātus tārpiņa veidošanas nodarbībai (sk. 5 tabulu pielikumā) un attēloja iegūtos rezultātus diagrammā (sk. 26. attēlu).

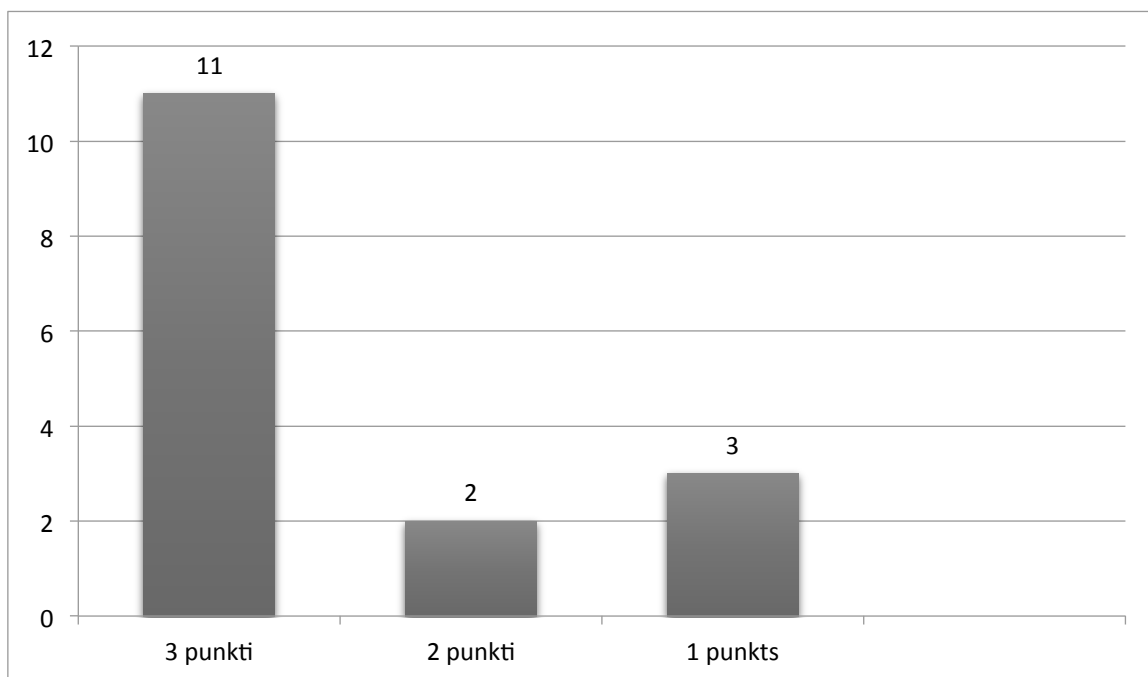
26. Attēls. Patstāvīgi izvēlas materiālus nodarbības laikā

Analizējot iegūtos datus, autore secina, ka izvēlēties materiālus patstāvīgi prot 11 bērni, 4 bērni nespēja atlasīt visus nepieciešamos materiālus, skolotāja ar jautājumu palīdzību, palīdzēja bērniem nonākt pie secinājuma, kas vēl nepieciešams, lai izveidotu papīra tārpiņu. Kad bērni veikuši darbu, skolotāja apkopoja diagrammā rezultātus kritērijā – pabeidz iesākto darbu līdz galam (sk. 27 attēlu).

27. Attēls. Pabeidz iesākto darbu līdz galam

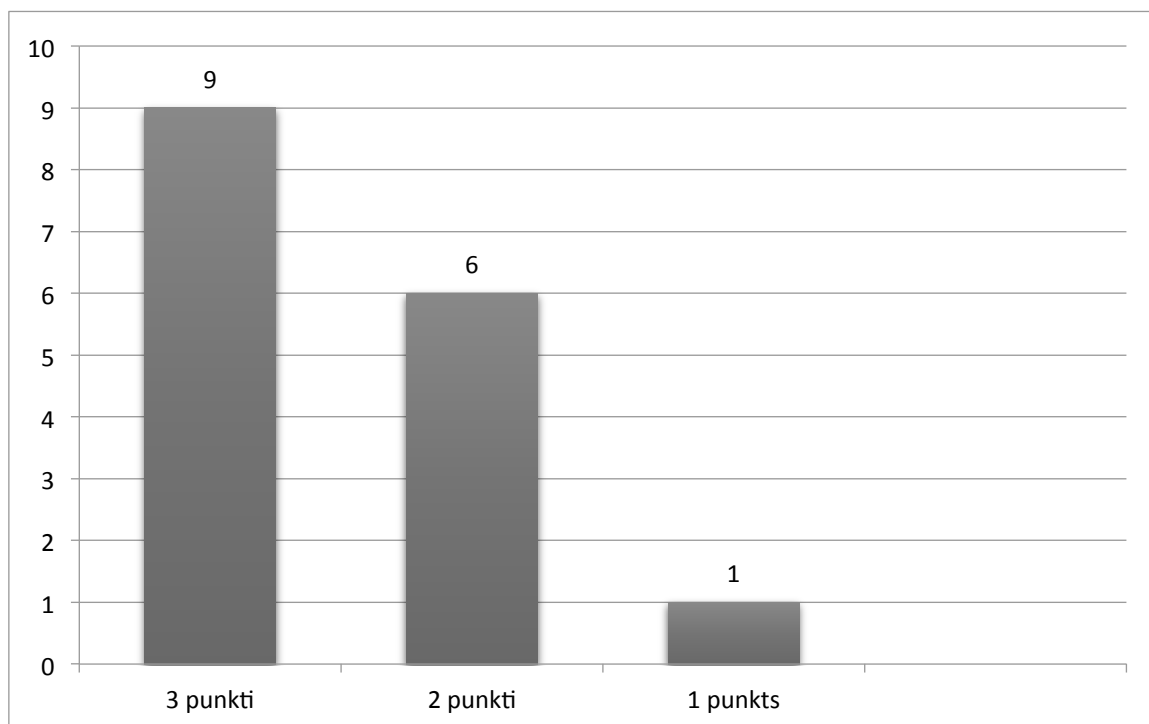
Analizējot pēdējās rotaļnodarbības rezultātus, kritērijā – pabeidz iesākto darbu līdz galam, augstus rezultātus ieguva 12 grupas bērni. Tas parāda, ka darbs tika veikts un pabeigts, tātad šķitis interesants. Vidējus rādītājus ieguva 1 bērns, tārpiņu pabeidza pēc skolotājas mudinājuma, ka nu laiks visiem būs mērīt tārpiņu garumus, arī Artjoms vēlējās zināt vai ir izveidojis garāku kā Hardijam un Kristapam. Patstāvīgi pabeigt darbu nespēja 3 bērni, tādēļ, ka darbs bērniem šķita par sarežģītu, autore sprāt, bērni nespēja uztvert kā jāveido, jo nelūdza palīdzību skolotājai vai citiem grupas biedriem. Tādēļ viņu tārpiņi bija visīsākie, skolotāja mierina, ka arī viņu tārpiņi kādu dienu izaugs lielāki, arī cilvēki ir dažādi, garāki īsāki, platāki, tievāki, tas ir jauki, ka visi neesam vienādi. Tāpat arī skolotāja iedrošināja bērnus lūgt palīdzību, ja kaut kas nav skaidrs. Kritērijs – prot lūgt palīdzību, attēlots diagrammā (sk. 28 attēlu).

28. Attēls. Prasme lūgt palīdzību ceturtais nodarbības laikā

Augstus rezultātus, kritērijam “lūdz palīdzību”, ieguvuši 11 bērni – Beāte, Alisa, Ralfs Hardijs, Sāra, Līva, Kristaps, Eva, Dārta, Krišjānis, Valters. Viņi ne tikai spēja lūgt palīdzību, skolotājai, bet arī sasniedza rezultātu un paveica darbu līdz galam. Beāte, Hardijs un Valters palīdzību jautāja Krišjānim. Arī tas parāda, ka bērni spēj tikt galā patstāvīgi, palīdzot cits citam, mācoties un vērojot otru. Bērni izpalīdzēja ar padomu, šeit varēja manīt sadarbšanās prasmes. Vidējus rezultātus ieguva – Alberts un Madija. Zemu rezultātu ieguva 3 bērni -

Žanete, Adele, Artjoms. Šie bērni sēdēja pie galda un skatījās kā citi veic uzdevumu, paši bija mēģinājuši, bet darba gaitu nesaprazdami vairs neturpināja. Bērni sēdēja tik ilgi, līdz skolotāja pati pajautāja vai bērniem nepieciešama palīdzība. Lai sekmētu augstākus rādītājus ieteiktu skolotājai izveidot kādu palīdzības lūgšanas ideju. Piemēram, ja bērnam nepieciešama palīdzība, tad jāaiznes savs vārdiņš, kurš ir ielaminēts un jāpielipina pie palīdzības lūgšanas sienas, blakus skolotājas galdam. Kad skolotāja uz tāfeles pamana, ka bērnam nepieciešama palīdzība, tad ir iespēja palīdzēt. To var darīt arī pārējie grupas biedri, palīdzēt savam draugam, lai bērns spētu paveikt darbību līdz galam. Kad darbi tika pabeigti un tāriņi salīdzināti pēc to garumiem, skolotāja uzdeva jautājumus par darba procesu, kā arī lūdza pastāstīt atbildes uz jautājumiem. Vai tavs tāriņš šodien ir ēdis? Cik garšs tas ir izaudzis? Ko viņš ēda? Kritērijā - patstāvīgi novērtē paveikto, autore atspoguļoja diagrammā (sk. 29. attēlu).

29. Attēls. Patstāvīgi novērtē paveikto

Autore secina, ka šajā uzdevumā darbu patstāvīgi novērtēt prata 9 bērni, ar skolotājas palīdzību darba novērtēšanu veica 6 bērni, 1 bērns savu darbu nenovērtēja. Valtera pabeigtais darbs ar Krišjāņa palīdzību (sk. 30. attēlu).

30. attēls. Valtera tārpiņš, veidots ar Krišjāņa palīdzību

Vērojot nodarbības un ņemot vērā izvirzītos kritērijus, darba autore veica pētījumu, izmantojot novērošanas metodi par patstāvības sekmēšanu mākslinieciskajā darbībā. Vērojuma laikā autore izmantoja novērošanas protokolu (sk. pielikumā). Pēc 4 aktivitātēm secina, ka pirmajā kritērijā – pabeidz iesākto darbu līdz galam, salīdzinot pirmo un pēdējo nodarbību, bērnu rādītāji ir stipri auguši. Bērni spēj paši sagatavoties darāmajam darbam, izvēlēties nepieciešamos materiālus, iesākto darbu pabeidz, kā arī prot novērtēt un stāstīt citiem par savu radīto. Skolotājam ir jāpiedomā pie vides veidošanas, jo patstāvība neizpaužas vien zīmējuma pabeigšanā, tas ietver sevī arī tehniskās lietas. Skolotājam ir rūpīgi jāpārdomā un jāuzdod sev jautājums: “Kas man jādara, lai veicinātu bērnos patstāvību, ko es varu piedāvāt?” Vērojot nodarbības, autorei patika, ka skolotāja cenšas piedāvāt bērniem daudzveidīgu un mainīgu vidi, vērojuma laikā ir bijušas dažāda veida nodarbības. Kā redzams, bērniem tas patīk, taču autorei dažbrīd ir nācies aizdomāties vai uzdevums ir jāpilds. Ieteiktu tēmas sākumā noskaidrot, ko paši bērni vēlētos darīt, kas būtu tā tēma, kas visiem šķitīs interesanta. Patstāvību veicina arī dotā izvēle, svarīgi, ka bērnam tiek mācīta pašvadīta mācīšanās, bērns ir darba autors, tas nozīmē, ka darbi var un pat būtu vēlama tiem atšķirties, jo katrs realizē savu ideju, nav viena standarta pēc kura līdzināties. Skolotājam ir svarīgi atbalstīt bērna idejas un piedāvāt katram savus, daudzveidīgus materiālus, lai darbu spētu veikt, izmantojot pēc iespējas dažādākas tehnikas. Kritērijā – pabeidz iesākto līdz

galam, sākotnēji patstāvīgi materiālus spēja atlasīt 8 bērni, taču pēdējā rotaļnodarbībā prata visi grupas bērni. Trešajā kritērijā – prot lūgt palīdzību, salīdzinot pirmo ar pēdējo nodarbību, vērojams, ka sākotnēji to prata 7 bērni, taču tagad 11 bērni. Vērojami augsti rezultāti ne vien prasmē jautāt skolotājam, bet bērni nebaidās jautāt arī grupas biedriem palīdzību, kas veicina arī sadarbību. Bērnu rādītāji ir auguši, kādam vairāk, cits stāvējis uz vietas, vislielākais prieks par Artjomu, kurš pēdējo rotaļnodarbību laikā vēlas iesaistīties, viņš jūtas saprasts, nebaidās, ka viņu nosodīs, ja darbu neizdarīs, vai nepareizi veiks, jo katra darbs ir individuāls, unikāls, katram ir savas ieceres, tas nozīmē, ka arī materiālu izvēle dažāda un, protams rezultāts atšķirīgs. Tādēļ ir jādod bērniem brīvība izpausties mākslinieciskajā darbībā, jo tikai tā varēs sekmēt patstāvību.

Secinājumi

1. Analizējot pedagogu un psihologu zinātnieku atziņas par patstāvību, darba autore secina, ka patstāvība ir personas īpašība, kura nosaka cilvēka neatkarību un brīvību. Tāds cilvēks ir patstāvīgs, atbildīgs, lemtspējīgs, neatkarīgs un patstāvīgi izvirza mērķus, kurus vēlas sasniegt.
2. Patstāvība tiek veicināta, ja bērnam dod iespēju darboties pašam, taču tai pat laikā pieaugušajam esot klātesošam un atbalstošam, tam ir jāsagatavojas jau iepriekš bērna atbalstīšanai, lai bērnu iedrošinātu radoši domāt un darboties.
3. Patstāvība mākslinieciskajā darbībā ir process, kurā bērns tiek virzīts patstāvīgi sasniegt mērķus, sākot no patstāvīgas darbības izvēles, izmantotiem materiāliem sagatavošanos darbam un beidzot ar patstāvīgu darba vietas sakārtošanu kā arī darba izvērtēšanu.

Bērnu patstāvība mākslinieciskajā darbā tiek sekmēta, ja:

- Tiek nodrošināta atbilstoša vide;
 - Pedagoģs un pieaugušais ir bērna atbalsts.
4. Svarīgi ir pievērst uzmanību vecumposma psihiskajām īpatnībām, katram vecumposmam ir savas radošās iespējas, savs attīstības līmenis, spējas un vajadzības. Tāpēc jāzina cik sarežģītus uzdevumus varam prasīt pildīt 4 gadus vecam bērnam, lai viņš tos izpildītu kvalitatīvi.

Priekšlikumi

Patstāvības sekmēšanai mākslinieciskajā darbībā, darba autore ir izvirzījusi šādus priekšlikumus:

1. Lai sekmētu patstāvību un bērna vēlmi iesākt pabeigt līdz galam, bērniem ir jāpiedāvā jēgpilnus un interesantus uzdevumus
2. Skolotājam ieteiktu padomāt par interesantas formas, pievilcīgiem un viegli paņemamiem materiāliem, kas mudinātu bērnu pabeigt iesāktu darbību.
3. Jāļauj bērniem savu ieceri īstenot pēc savas vēlmes, piedāvājot materiālus pietiekošā daudzumā, izmantojot pēc iespējas dažādākas tehnikas.
4. Skolotājam jābūt bērna atbalstam, bērna idejas nekritizēt un nenosodīt, neuzspiest savu viedokli, paskatīties uz māksliniecisko darbu bērna acīm.
5. Skolotājs atsaucas uz bērna saucienu pēc palīdzības, mudinot viņu turpināt darboties, kamēr gaida palīdzību, kas varētu rezultēties ar patstāvīgi paveiktu darbību, kura bērnam sagādātu divreiz lielāku prieku, jo to paveicis bez pieaugušā palīdzības.
6. Pedagoģiskajā procesā iesaistīt bērna vecākus, lai izveidotu vienotu pieeju, kas sekmētu patstāvības attīstību ne tikai iestādē, bet arī mājās.

Izmantotā literatūra un avoti

1. Beaty, J. (2006). *Observing development of the young child*. (6th ed.). Upper Saddle River: Pearson Prentice Hall.
2. Bikova A. (2017). *Patstāvīgs bērns vai kā kļūt par ideālu mammu*. Rīga: Izdevniecība Avots, 269 lpp.
3. Click, P., & Karkos, K. (2011). *Administration of programs for young children*. (8th ed.). Belmont, CA: Wadsworth/Cengage Learning.
4. Crosser, S. (2008). *When Children Draw*. Retrieved from: http://www.earlychildhoodnews.com/earlychildhood/article_view.aspx?ArticleID=130
5. Deani A. Neven Van Pelt, Ph.D., Patricia A. Allison, M.Ed., and Derek J. Allison, Ph.D (2009). *Home-Educated Canadian Adults, Canadian centre for Home Education*
<https://cche.ca/wpcontent/uploads/2016/07/2009EnglishSynopsis.pdf?target=blank>
6. Deivisa S. (2020). *Montesori mazulis*. Lavijas Mediji, 264 lpp.
7. Demitere D. (2020). *Atver sirdi Montesori*. Jelgavas tipogrāfija, 240 lpp.
8. Dzintere, D. (2002). *Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē*. Rīga: SIA Izglītības soļi, 173 lpp.
9. Elnebija, I. (1992). *Pakāpieni bērna attīstībā: Pedagoģiska metode darbam ar bērnu kustību un uztveres attīstību*. Rīga: Pētergailis, 47 lpp.
10. Fišers, R. (2005). *Mācīsim bērniem domāt*. Rīga: Raka, 325 lpp.
11. Golubina, V. (2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: SIA Izglītības soļi, 308 lpp.
12. Helminga, H. (2006). *Montesori pedagoģija*. Rīga: Jumava, 145 lpp.
13. Jurgena, I. (2002). *Vispārīgā pedagoģija*. Rīga: Izglītības soļi, 144 lpp.
14. Latvian Oxford living dictionaries, terminu skaidrojošā vārdnīca
<https://lv.oxforddictionaries.com/skaidrojums/PATSTĀVĪGS>.
15. Lillard, A., Heise, M., Richey, E., Tong, X., Hart, A., & Bray, P. (2017). *Montesori preschool elevates and equalizes child outcomes: A longitudinal study*. *Frontiers in Psychology*, 8, 1783.
16. Maroni, L. (2007). *Understanding 4-5 years old*. Jessica Kingsley Publishers, London and Philadelphia, 80 lpp.
17. Montesori, M. (2007). *Bērns ģimenē*. Rīga: Jumava, 142 lpp.

18. Miķelsone, I. (1994). *Pirmsskolas vecuma bērnu tēlotājdarbības tipoloģiskās īpatnības*, (mācību metodiskais līdzeklis) . Liepāja: 36 lpp.
19. Milleri – Hohāgeni, I., J. (2011). *Vai Montesori skol air manam bērnam vispiemērotākā?* Rīga: Jumava 118 lpp.
20. Uruzbekovna Gogitsaeva, O. (2019). *The role of interaction between family and preschool educational organization in the development of independence of preschoolers*. Russian Journal of Education and Psychology, 10(10), 17-30.
21. Randoha, A. (2015). *Vizuālās mākslas metodiskais materiāls zīmēšanai un gleznošanai*. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/45278/>
22. Špona, A.(2004). *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga: RaKa, 190 lpp.
23. Špona, A. (2006). *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Izdevniecība RaKa, 211 lpp.
24. Šteinberga, A. (2013). *Pedagoģiskā psiholoģija*. Izdevniecība RaKa, 176 lpp.
25. Šulcs, D.(2007). *Patstāvības audzināšana*. Skolotājs, Nr 5, 7-12 lpp.
26. Taylor, J. (2010). *Raise Independent Children* <http://www.psychologytoday.com/blog/>
27. Tomsone R. (2012). *Māksla bērniem. Radošo darbu grāmata*. Zvaigzne ABC, 80 lpp.
28. Vahtere, E. (2006). *Darīsim kopā ar bērniem. 50 idejas bērnu attīstībai*. Izdevniecība EVE, 120 lpp.
29. Valbis, J. (2005). *Skolēna personības attīstība – izglītības virsuzdevums*. Rīga: Zvaigzne ABC. 200 lpp.
30. Weissman, P., & Hendrick, J. (2014). *The whole child : Developmental education for the early years*. University of Oklahoma, Emerita. (10th ed.). Boston: Pearson.
31. Whiteland, S. (2022). *Teaching Preschool Art at a Therapeutic Childcare Center*. Art Education (Reston),75(2), 40-45 lpp.
32. Pirmsskolas macību programma skola 2030. Skatīts 03.10.2022. Pieejams. <https://mape.skola2030.lv/resources/10>
33. Prudņikova I. (2004). *Montesori pedagoģija ikdienā*. Izdevniecība RaKa, 180 lpp.

Pielikumi

1. pielikums

	Patstāvīgi izvēlas materiālus, lai īstenotu savu ieceri	Prot lūgt palīdzību	Pabeidz iesākto darbu līdz galam	Patstāvīgi novērtē paveikto
Valters (4,2)	2	2	3	3
Krišjānis (5)	3	3	3	3
Žanete (5)	3	2	2	2
Dārta (4,6)	3	3	3	3
Eva (4,2)	2	3	3	3
Kristaps (4,5)	3	3	2	2
Līva (4,4)	2	2	2	2
Madija (4,1)	2	2	2	2
Artjoms (4,2)	1	2	2	2
Sāra (5)	2	2	2	2
Hardijs (4,8)	3	3	3	3
Adele (4,3)	3	2	3	3
Ralfs (4,8)	3	3	3	2
Alberts (5)	3	2	1	2
Alisa (4,7)	2	2	2	2
Beāte (4)	2	3	3	3

1. tabula. Patstāvības prasmju noteikšana pēc pirmās rotaļnodarbības

	Patstāvīgi izvēlas materiālus, lai īstenotu savu ieceri	Prot lūgt palīdzību	Pabeidz iesākto darbu līdz galam	Patstāvīgi novērtē paveikto
Valters (4,2)	2	2	3	3
Krišjānis (5)	3	3	3	3
Žanete (5)	3	2	2	2
Dārta (4,6)	3	3	3	3
Eva (4,2)	2	3	3	3
Kristaps (4,5)	3	3	2	2
Līva (4,4)	2	2	2	2
Madija (4,1)	2	2	2	2
Artjoms (4,2)	1	2	2	2
Sāra (5)	2	2	2	2
Hardijs (4,8)	3	3	3	3
Adele (4,3)	3	2	3	3
Ralfs (4,8)	3	3	3	2
Alberts (5)	3	2	1	2
Alisa (4,7)	2	2	2	2
Beāte (4)	2	3	3	3

2. tabula. Patstāvības prasmju noteikšana pēc otrās rotaļnodarbības

	Patstāvīgi izvēlas materiālus, lai īstenotu savu ieceri	Prot lūgt palīdzību	Pabeidz iesākto darbu līdz galam	Patstāvīgi novērtē paveikto
Valters (4,2)	3	3	3	3
Krišjānis (5)	3	3	3	3
Žanete (5)	3	3	2	1
Dārta (4,6)	3	3	3	3
Eva (4,2)	2	3	3	3
Kristaps (4,5)	3	3	2	3
Līva (4,4)	2	3	3	2
Madija (4,1)	3	3	3	2
Artjoms (4,2)	3	3	3	1
Sāra (5)	3	3	3	3
Hardijs (4,8)	3	3	3	1
Adele (4,3)	3	3	2	2
Ralfs (4,8)	3	3	3	3
Alberts (5)	3	3	2	2
Alisa (4,7)	3	3	3	3
Beāte (4)	3	3	3	3

3. tabula. Patstāvības prasmju noteikšana pēc trešās rotaļnodarbības

	Patstāvīgi izvēlas materiālus, lai īstenotu savu ieceri	Prot lūgt palīdzību	Pabeidz iesākto darbu līdz galam	Patstāvīgi novērtē paveikto
Valters (4,2)	2	3	3	3
Krišjānis (5)	3	3	3	3
Žanete (5)	3	2	3	2
Dārta (4,6)	3	3	3	3
Eva (4,2)	2	3	3	3
Kristaps (4,5)	3	3	3	1
Līva (4,4)	2	3	3	2
Madija (4,1)	2	2	3	2
Artjoms (4,2)	1	2	3	1
Sāra (5)	3	3	3	2
Hardijs (4,8)	3	3	3	1
Adele (4,3)	3	2	3	3
Ralfs (4,8)	3	3	3	3
Alberts (5)	3	2	3	2
Alisa (4,7)	3	3	3	2
Beāte (4)	2	3	3	3

4. tabula. Patstāvības prasmju noteikšana pēc ceturtais rotaļnodarbības

2. Pielikums

Rotaļa "Visi putni laižas."

Rotaļnieki nosēžas aplī, turot rokas klēpī. Viens nostājas vidū un, rotaļu iesākdams, saka: Visi putni laižas! Pie šiem vārdiem viņš paceļ abas rokas, plivina tās kā spārnus un sauc: Vanags laižas, Bezdēlīga laižas utt. Kad izsauc kāda putna vārdu, visiem rotaļniekiem jāplivina rokas, bet kad izsauc kāda dzīvnieka vārdu, kas nevar laisties, piemēram, suns laižas vai govs laižas utt., visiem jāpatur rokas klēpī. Kas aizmirst vai iesāk rokas plivināt par vēlu, tāpat arī tas, kas paceļ vai pakustina rokas, kad tās jātur klēpī, dod ķīļu vai arī, ja norunāts, iet vidū par sacītāju. Rotaļa skatīta (08.10.2022) šeit:

https://www.lspa.lv/files/research/2018/LATVIESU_TAUTAS_TRADICIONALAS_ROTALAS_ML_2018.pdf

3. Pielikums

Putni māca balodim ligzdu taisīt

Iesākumā balodis olas dējis zemē. Bet lapsa vienreiz izēdusi olas. Par to balodis briesmīgi sūdzējies: "Puspūru olu piedēju! - tukš!" Un tā viņš vēl šodien daudzina. Bet nu lai turpmāk nelaimi novērstu, balodis saaicinājis citus putnus un aņņemies izmācīties perēkli taisīt. Tomēr, kas noticis? Citi putni, tikko sākuši zarus vīt kopā — balodis jau saucis: "Protu, protu!" Labi, šie aizlaidušies: kad prot, ko tur vairāk darīt! Bet vēlāk balodis atjēdzies: neprot vis. Nu aicinājis otrreiz putnus talkā. Šie sanākuši, ievijuši atkal dažus zarus, gandrīz jau pusē būtu bijis gatavs, te balodis pulkā atkal: "Protu, protu!" Labi, kad prot, ko tur darīt — aizlaidušies. Bet, kur nu nejēga — ne pratis, nekā. Nu aicinājis vēl trešoreiz palīgā; bet putni vairs nenākuši. Un tā baloža pārklis palicis tāds rets: kā tikko olas cauri nekrīt (Latviešu tautas pasaka)

<https://bernistaba.lsm.lv/klausies/3389-putni-maca-balodim-ligzdu-taisit>

NOVĒROŠANAS PROTOKOLS

Vispārīga informācija:

Izglītības iestādes nosaukums -

Grupa -

Datums -

<i>DARBĪBAS, KAS VEICINA PATSTĀVĪBU MĀKSLINIECISKAJĀ DARBĪBĀ</i>	<i>LĪMENIS (1-3) (ZEMS, VIDĒJS, AUGSTS)</i>	<i>PIEZĪMES</i>
Skolotāja piedāvā bērniem jēgpilnus uzdevumus.		
Interesantas formas un pievilcīgi, viegli paņemami materiāli, kas mudina bērnu pabeigt iesākto darbību		
Materiāli ir pietiekošā daudzumā, katram ir savi nepieciešamie materiāli		
Skolotājs ir bērna atbalsts		
Skolotājs atsaucas uz bērna saucienu pēc palīdzības		
Piemērota vide bērna darbībai		

GALVOJUMS

Es, Modesta Krūtaine

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā. Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

Modesta Krūtaine

(vārds, uzvārds)

(paraksts)

Datums: 20.10.2022.

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs / Bakalaura darbs / Diplomdarbs izstrādāts

LU

PPMF

(fakultāte)

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors

Modesta Krūtaine

(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs

Docente Dr.paed Dagnija Vigule

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

Bakalaura darbs aizstāvēts

Pārbaudījuma komisijas 2022.gada 3. novembra sēdē,

protokola Nr. _____

vērtējums _____

(vērtējums)

(vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma komisijas priekšsēdētājs

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

(paraksts)